

ACADEMIA ROMÂNĂ

DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
CULEGERI ȘI STUDII

XXX

MITOLOGIE ROMÂNEASCĂ

II.

COMORILE

DE

TUDOR PAMFILE

ȘEDINȚA DELA 4 (17) DECEMBRIE 1915

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp., C. SFETEA, PAVEL SURU.

LEIPZIG
OTTO HARRASSOWITZ

VIENA
GEROLD & Comp.

1916

DIN VIEȚA POPORULUI ROMAN

I.	<i>Hora din Cartal</i> , de Pompiliu Pârvescu, 1908	L.	3.—
II.	<i>Cimilituri românești</i> , de T. Pamfile, 1908	"	1.—
III.	<i>Poezii populare din Maramureș</i> , de Tit Bud, 1908.	"	1.—
IV.	<i>Cântece și urături</i> , de Al. Vasilîu, 1909	"	5.—
V.	<i>Din literatura populară</i> , de N. Păsculescu, 1909	"	6.—
VI.	<i>Jocuri de copii</i> , de T. Pamfile, 1909	"	1.—
VII.	<i>Sărbătorile poporului</i> , de C. Rădulescu-Codin și D. Mihala- che, 1910	"	1.—
VIII.	<i>Industria casnică la Români</i> , de T. Pamfile. Premiul „Neuschotz” din 1909, 1910	"	10.—
IX.	<i>Hore și chiuituri din Bucovina</i> , de S. Fl. Marian, 1911	"	2.—
X.	<i>Legende, tradiții și amintiri istorice</i> , de C. Rădulescu-Co- din, 1910	"	1.50
XI.	<i>Sărbătorile de vară la Români</i> , de T. Pamfile, 1911	"	2.—
XII.	<i>Cântece de țară</i> , adunate de T. Pamfile, 1913.	"	4.—
XIII.	<i>Boli și leacuri la oameni, vite și păsări</i> , după datinile și credințele poporului român, adunate din com. Țepu, jud. Tecuciu, de T. Pamfile, 1911	"	1.—
XIV.	<i>Cântece populare românești din Comitatul Bihor</i> (Ungaria). culese și notate de Béla Bartók, 1913	"	5.—
XV.	<i>Vremuri înțelepte</i> . Povestiri și legende românești, culese de D. Furtună, 1913	"	1.—
XVI.	<i>Agricultura la Români</i> , de T. Pamfile, 1913	"	5.—
XVII.	<i>Ingerul românului</i> , povești și legende din popor, culese de C. Rădulescu-Codin, 1913	"	4.—
XVIII.	<i>Povestea lumii de demult</i> , după credințele poporului român, de T. Pamfile, 1913	"	2.—
XIX.	<i>Sărbătorile la Români</i> .— <i>Sărbătorile de toamnă și Postul</i> <i>Crăciunului</i> , de T. Pamfile, 1914	"	2.—
XX.	<i>Sărbătorile la Români</i> .— <i>Crăciunul</i> , de T. Pamfile	"	3.—
XXI.	<i>Superstițiile poporului român</i> , de G. F. Ceașanu. Premiul Adamachi din 1913, 1914	"	4.—
XXII.	<i>Colinde din Ardeal</i> , culese de Alexiu Viciu, 1914	"	2.—
XXIII.	<i>Cuvinte scumpe. Taclale, povestiri și legende românești</i> , culese de D. Furtună, 1914	"	1.50
XXIV.	<i>Cromatică poporului român</i> , de T. Pamfile și M. Lupescu, 1914	"	2.—
XXV.	<i>Diavolul învrăjbitor al lumii</i> , după credințele poporului ro- mân, de T. Pamfile, 1914	"	1.—
XXVI.	<i>Cerul și podoabele lui</i> , după credințele poporului român, de T. Pamfile, 1915.	"	2.—
XXVII.	<i>Credințe și superstiții ale poporului român</i> , de Artur Go- rovei, 1915	"	5.—
XXVIII.	<i>Văzduhul</i> , după credințele poporului român, de T. Pamfile, 1916	"	2.—
XXIX.	<i>Mitologie românească</i> , I. <i>Dușmani și prieteni ai omului</i> , de T. Pamfile, 1916	"	3.—
XXX.	<i>Mitologie românească</i> , II. <i>Comorile</i> , de T. Pamfile, 1916.	"	1.—

PREFAȚĂ

Știma banilor, — duhul păzitor al „scumpeturilor“ ascunse în sânul pământului, — nu se poate desface cu ușurință din mulțimea de credințe și povestiri privitoare la *Comori*, în cât să ne prezente un capitol asemuitor celor ce ne vorbesc despre alți *prieteni* sau *dușmani* ai omului. În afară de legăturile dintre *Știmă* și *Comori*, despre acestea din urmă se mai pot spune numai foarte puține lucruri, — dar se mai pot spune; pentru acest cuvânt lucrarea de față rămâne în afară de mănunchiul de cercetări referitor la acei *Prieteni și dușmani ai omului*, dar cu o fărâmbă dintr'o *Mitologie românească*.

2010年12月25日

1

Îngroparea comorilor.

Atâtea împrejurări siliau pe cei dinaintea noastră să-și pună averile la adăpost, în pământ, și tot atât de multe împrejurări îi îndepărtau apoi din locurile lor, ca să le rămâună astfel *comorile* tănuite pentru totdeauna sau până la scurmare a cuivă pe acolo.

Dacă multe prilejuri rămân îmbrăcate în straiul povestirii care nu cere numaidecât adevărul, multe altele sunt adevărate, căci se mai ivesc și astăzi.

Se fac «*călcări*», — «*calcă*» hoții pe unul, îl pradă și până la o împărțeală dreaptă, tihnită și ferită, jaful se îngroapă chiar în noaptea dintâi, și astfel de câte ori nu rămâne acolo pentru veacuri agoniseala răpită, mai ales după ce justiția osândește și viața de temniță ucide pe făptaș! Și dacă atâtea lucruri putrezesc cu vremea, rămân *banii* și *sculele*, — „odoarele“, pe cari rugina nu le poate măcina decât după veacuri. O întâmplare, și cineva o descopere: iată o *comoară*, cu atât mai mare, cu cât banii și „scumpeturile“ se pot preschimbă mai curând în bani cari „merg“, cari „umblă“, „bani buni“.

Pentru trecut, firește, împrejurările erau numeroase; pe atunci, banul avea atâtea vreme preț, cât eră în mâna omului, sub ochii lui sau în locul știut de dânsul. Deci se putea păstra foarte bine în pământ, cum a făcut și stăpânul talantului din evanghelie.

Numai locul trebuia însemnat, ca să fie ținut minte ușor, dar alegerea trebuia să se facă astfel, ca să nu dea nimănui de bănuț: „în vatra focului (1), ori în casă, sub pat, ori sub pragul ușii,

(1) A. Ciura, *Amintiri*, Orăștie 1912, pp. 29–30: „Noaptea, Malvina [care văzuse unde stăpânii săi îngropaseră comoara], s'a dus în grădină și a scos comoara dela *tulpina părului*. Eră o ladă ferecată în care zureau galbenii. Abia a putut-o ridica și a poposit de mai multe ori până s'o poată duce în casă. A ascuns-o apoi *sub vatră* și a trimis vorbă la baci-so din După-piatră, să vină cu un car cu boi, că are să-i spună un lucru mare. Dar să vină noaptea!“

ori în grajd sub iesle, ori în dosul casei" (1). Locuri însemnate sunt copacii de pe lângă o stâncă, dintr'un vârf de munte, de lângă o cărare sau un drum mare. „Dacă comoara este lângă o stâncă și în apropiere este un copac, atunci se găsește semn în copac; de-i comoara sub un copac, atunci este *cioplaș* în copac, sau sunt tăiate câteva cepuri" (2).

În privința alegerii locului de ascuns banii, prin jud. Tecuciu, se crede că mai demult se foloseau inimile carelor chiar: se găuriau, gaura se umplea cu bani și apoi în gură i se puneă cep, care se reteză astfel ca să nu se cunoască.

În jud. Tutova, mi s'a spus de preotul slujitor la biseriçuța de lemn dela Strâmba, că prisosul de bani, dela ridicarea unui locaș dumnezeiesc se păstră pentru „meremetisiri" în astfel de găuri cu cepuri făcute în peretele bisericii chiar(3).

Din jud. Dolj avem această interesantă povestire:

„Omul se sfădiă furcă pentru un lucru de nimica-toată cu femeia. Eră vorba adică, de locul unde trebuiau păstrate niște părălute strânse cu multă trudă și răbdare. Omul socotiă că mai sfânt loc decât chimirul lui, nu se putea: îl avea totdeauna pe lângă dânsul. Dar femeia nu se împacă în ruptul capului:

— Să-i îngropi, bărbate, la furca pătului. Acolo-i cel mai de taină loc pentru bănuții noștri; cui să-i dea în gând că ne-am ascuns acolo munculița și comândul nostru!

Vedeți? Femeia se temeă, Doamne ferește, de-o întâmplare: îi iesă omului înainte cinevă, îl pocnește odată în numele-tatălui și-i iea chimirul până una-alta.

Iar bărbatului îi eră mai mult de femeie. Doamne ferește de gura muierii: un cuvânt, peste gard, la vecină, aceea iarăș un cuvânt alteia, și nici nu știi când îți scurmă unul, tocmai din celalt capăt al satului la rădăcina pătului și-ți iea paralele!

Așă, socoti omul în tot chipul și la urmă iată ce făcù: merse la marginea satului și aduse de acolo o *căpățină de cal*, care albiă acolo de multă vreme, fără ca cinevă să se anine de dânsa. O aduse acasă și în *troaca* ei puse grămadă banii pe cari îi avea.

(1) S. Fl. Marian, *Sărbătorile la Români*, III, p. 250.

(2) *Șezătoarea*, V, p. 107.

(3) T. Pamfile și V. C. Nicolau, *Însemnări cu privire la moșia, satul și biserica dela Strâmba, din comuna Putești, jud. Tutova*, Bârlad 1914, p. 3.

După asta, înfipse căpățina într'un stobor de gard și-o lăsă acolo (1).

Dar cu nevasta, în casă, sfadă necurmată în toată ziua lăsată de Dumnezeu sfântul. Că:

— Unde-ai pus banii, omule? Nu trebue să știu și eu? Nu-s făcuți din munca noastră, a amândurora?

-- Lasă, femeie! Nu purtă tu grijă. Unde i-am pus eu, nici dracul nu-i știe. Caută-ți de treabă și nu-ți mai amârî sufletul pentru un fleac de nimica!

După asta mai trece un *hărtal* de vreme, și vine vara. Omul nostru își tocni niște cosași, chiar în ziua în care se sfădise mai bine cu femeia, când dânsa îi spusese c'are să-l facă de răs, când vor fi oameni mai mulți în casă.

— Să poștești de seară,--îi zise bărbatul,--și, să-i pice nasul cui s'a supără!

Pleacă omul la livezile cu fânul de cosit, dar își iea în disagi și căpățina cea de cal, fără ca cinevă să bage de samă. Cum ajunge la livadă, făcându-se că măsoară în colo cu pasul, duce căpățina și o pune mai în colo, și pe urmă se apucă de muncă.

Trag cosașii, trag mereu, și numai iată că mai târziu unul dintr'înșii ajunge lângă *troaca* de cal.

— I! o căpățină de cal! Tocmai unde și-a lăsat potcoavele biata gloabă! Se vede că aici i-a ridicat lupul *panaghia*!

Și fără ca să se mai gândească și la altceva, îi dădă cu călcăiul, înapoi, și porni mai departe cu cositul.

Stăpânul,--gospodarul nostru,--trase cu ochii și cu urechile, lăsă pe cosaș să se mai depărteze, luă apoi căpățina de cal în care-și păstră dânsul toată averea lui bănească, și o puse mai departe înaintea altui cosaș.

Acela ajunse și el cu trasul până la ciolan, și văzându-l, îl ocoli binișor, ca să nu-și rupă coasa, și-i făcū vânt înapoi cu piciorul zicând:

— De unde, ciorile, să fi ajuns aici căpățina asta de cal!

Și tot așa rândul omul nostru căpățina pe dinaintea muncitorilor, până seara, când și-a pus-o din nou în disagi și a adus-o acasă.

Acasă, nevasta îl așteptă cu mare neastâmpăr. Avea muncitori

(1) Prin unele sate din jud. Tecuciu se pun *căpățini de cai* prin parii gardurilor, ca să fie feriți *porcii* de boală.

mulți la masă, și așa, putea să se răsbune pe bărbatu-său, care se jurase că „să-i pice nasul dacă s'o supără!“.

Are să aducă ea vorba, pe departe, firește, ca să nu-l facă prea de tot răsul pupezii, dar așa ca să simtă cum se cade ibrișinul pe la nas. Să vadă: are să fie bine?

Vine omul dela muncă, vin oamenii toți, și gospodina le întinde masa. Se așează cu toții împrejurul mesei pe scauieșe de lemn, da gospodarul scoate hârca ceea de cal și se așează pe dânsa. Și încep cu toții să îmbuce și să vorbească.

Că una, că alta...

— Că, da de ce te-ai așezat tocmai dumneata acolo? Iaca, poftim scaunul meu!

— Ba, las' că stau minunat de bine!

Iar femeia :

— Apoi, așa-i dumnealui! Când i-a zice cinevă că-i „alb“, dumnealui îndată îi răspunde că-i „negru“!

— Se înțelege,—sare omul; se înțelege că așa-i. Când tu zici să'ngrop banii la piciorul patului, eu zic că-i mai bine la rădăcina nucului...

Și prinse apoi să râdă cu hohot.

Femeia atât a așteptat.

— Așa? Apoi dacă ți-i vorbă de-așa, să stăm strâmb și să judecăm drept. Să spună dumneelor, că poate or ști mai bine decât mine. Eu zic să îngroape banii la un loc însemnat, și nu vrea dumnealui; nu vrea, să-l pici cu lumânarea. Îmi face în ciudă și nu vrea! Spuneți dumneavoastră, dacă am ori nu dreptate!

Iar unul din cei cari o ascultau cu băgare de samă, îi răspunse:

— Ai dreptate!

Atunci se sculă în picioare gospodarul, și ridicând căpățina cea de cal, își întrebă nevasta:

— Spune tu,—Cutare,—de când stă căpățina asta în stoborul gardului nostru?

— De patru ani,—răspunse femeia.

— Și s'a legat cinevă de dânsa? Dar dumneavoastră, oameni buni, cunoașteți căpățina asta? Dumneata,—Cutare,—o cunoști? Răspunde-mi!

Și omul întrebat își aduse numaidecât aminte c'a isbit-o cu piciorul, cât colo, în livadă.

Și altul iar, și toți câți se'impiedecaseră la cosit de dânsa, o cunoscură :

— Asta-i căpățina de cal pe care am întâlnit-o eu... și eu..... și eu.

— Ba nu! — strigă omul: Asta nu-i căpățina care stă de patru ani în gardul meu, în drumul tuturor, și nu-i nici căpățina pe care dumneavoastră cu toții ați isbit-o cu piciorul. Asta-i lada'n care-mi păstrez eu comoara ! Aici îmi stau paralele mele de patru ani de zile !

Și destupând-o, au curs pe masă o mulțime de galbeni frumoși.

Și-a avut, așa, omul dreptate, și femeia n'a avut.

Și toți au zis că așa este cu dreptul ! (1).

Acum, pe temeiul mărturiilor, să vedem prilejurile când se îngropau comorile, cari, pentru oameni de rând, închipuesc numai grămezi mari ori mici de bani.

Puține au fost acele așezate acolo de omul pe care nu le putea ține în casa lui, de frica cheltuelii, ori în așteptarea unei folosințe de mai târziu, cum ar fi comăndarea trecerii la viața de veci. Prin Bucovina se povestește despre un împărat, un vodă, care „a strâns comorile acelea și le-a ascuns acolo, nu pentru lăcomia oamenilor, ci să aibă cu ce plăti *vămile* sau *punțile în lumea cealaltă*” (2).

Mai deasă a fost însă grija ca acele agoniseli să nu încapă cu sila în mână străină.

„De frica *Turcilor*, — scrie un muscelan, — Românii fugiau de-și făceau case pe dealuri și prin păduri. Porumbul îl puneau în gropi, și ca să nu se recunoască, puneau deasupra pământ cu iarbă. Banii îi pitiau în căldări și în borcane, și-i băgau în pământ. Când fierbe cocleala pe ei, *joacă comorile*” (3).

Credințele acestea le aflăm pretutindeni însă; alături de Turci, se pot număra *Muscalii*, chiar pentru părți din Transilvania (4), și *Tătarii*, pentru întreaga Moldovă.

Multe comori au rămas de pe urma *hoșilor*, cum de altfel, am mai pomenit, — „de pe vremurile când erau *haiduci* și hoți de codru, de-și băgau banii în pământ prin păduri ori prin peș-

(1) Culegere din Oltenia și împărt. de d-l P. Danilescu, înv. în com. Panaghia.

(2) Marian, *Tradiții poporane române*, București 1895, pp. 86--7.

(3) C. Rădulescu-Codin, *Legende, tradiții și amintiri istorice*, București 1910, p. 89.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

teri, și dacă se întâmplă să se prăpădească, rămâneau acolo" (1).

În această privință, iată o povestire bucovineană:

„Pe timpul lui Vasile, Voievodul Moldovei, se află aproape de orașul Siret o pădure deasă ca sâta, ticsită de stejari și fagi umbroși, înalți și scorțoși, și de o *bătrâneafă* însemnată.

Adesea se auzia de acolo chiar în ziua mare urletul lupilor și mornăitul urșilor. În pădurea aceea, într'o văgăună, sub o stâncă strașnică de mare, eră ascunsul unei cete de hoți, — doisprezece la număr, — cu un căpitan *stravân* ca smeul și înalt ca bradul, cunoscut în toată țara, groaza bogătașilor și a neguțitorilor, dar milostivnicul vădanelor, orfanilor și al săracilor. Cu toate că nu lăsa nici când săracii pe cari-i întâlnea cu mâna goală, totuș omorise mulți oameni, cari nu se dau prădați. Dar și casa eră după un astfel de omor pradă focului. Nimeni nu se află să poată face acestor tâlhării groaznice un capăt.

Odinioară prădara hoții și o biserică. Nu mult după aceea se îmbolnăvi conducătorul hoților greu. Zăcând el așa singur pe patul morții în vizuina sa, văzû de odată o pară mare în al cărei mijloc se arată chipul patronului bisericii prădate.

Criminit de spaimă, auzia ca în vis:

— Cu dureri sfâșietoare vei fini în curând viața ta cea păcătoasă, dacă nu te vei întoarce de pe drumul cel spinos, și nu te vei lepăda de meșteșugul ist uricios și blăstămat de Dumnezeu; iar lucrurile prădate din locașul dumnezeesc, să le duci îndărăpt!

După aceste cuvinte nu mai știu hoțul hoților ce se mai făcû cu dânsul; el leșină, și de-abiă după două zile se trezi în mijlocul tovarășilor, cari-l deplânsesă, ținându-l mort. El le povestî despre vedenie și amenințare, le spuse că se vor șterge de pe fața pământului, cum nu vor ascultă ei acele cuvinte sfinte, și după ce luă dela fiecare jurământul că se va lepăda de hoție, se împărțîră după însănătoșarea *baciului* (2) cu odoarele și banii prădați.

Căpitanul dădû fiecărui partea sa, le amintî înainte de despărțire mai odată despre făgăduința lor, și după ce dori fiecărui o cale bună și noroc, gândî unde să-și ascundă el partea sa, trei-

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

(2) Se zice, prin urmare, *baciu de hoți*, căpetenie de hoți.

sprezece poloboace ticsite cu galbeni. Intr'o pivniță, pe coasta dealului, în fața orașului Siret voiă să-și cufunde averea. El își aduse patru zidari, le făgădui mulți bani, dacă vor zidi în timpul nopții o pivniță. Pivnița eră gata, dar în zadar se opintia să bage toate buțile cu galbeni: numai douăsprezece aveau loc. De aceea îngropase al treisprezecelea poloboc înaintea pivniții. După toată munca le dădu zidarilor voie să-și iee din buțile puse în pivniță atâția bani cât vor putea duce. Dar vai! *baciul* încuiă pivnița și într'însa, pe sărmanii zidari. Acuma de-abia eră el sigur că nu va ști nimeni de comoara ascunsă. Cu un săculeț de galbeni se suî pe o trăsură, cârnind spre un oraș învecinat, unde aveă să se precestuiască. Aproape de orașul amintit, pe când treceă el prin pădure, gândia căpitanul hoților cum să omoare și viziteul, tovarășul său cel din urmă. Cu un cuțit ascuțit, îl străpunse pe neștiute în spate, Viziteul căzù mort între cai, aceștia se speriară, răsturnară trăsura, și aninat de un proțap, fu nevrednicul hoț *tăriat* de moarte. Așa finî el vieața sa cea păcătoasă. Comoara ascunsă încă n'a ridicat-o nimeni, măcar că *pivnița se deschide totdeauna de Paști* pe timpul Invierii Mântuitorului nostru" (1).

Printre prilejuri, să nu se uite *răsmirițele*, — *vrăjbile*, — când lumea trebuie să se pună la adăpost în grabă :

Un „föster“, — forestier, — când cu „vrajba“, „într'o seară, când tocmai eră vorba să-și vadă de drum... cu nevasta săpau ceva sub un păr... Își îngroapă galbenii și auriturile“. Unei fete din casă îi spune: „Malvino, tu rămâi aici, că ție n'are să ți se întâmple nimic. Aici sunt cheile dela case; poartă de grijă și când s'or mai potoli vremurile, ne întoarcem și ne-om îngriji și de tine. Bani și *aurituri*, n'a rămas nimic. Le-am luat noi" (2).

Turcii, despre a căror bogăție poporul nostru încă își mai amintește, ne-au lăsat, la izgonirea lor din părțile noastre, numeroase comori (3). Prin Dobrogea mi s'a povestit cum că cutare gospodar s'a îmbogățit, numai fiind că a dat pe din două cazanul de bani de care l-a aflat în ogorul său, după arătările cutărui

(1) *Șezătoarea*, V, pp. 76—9.

(2) Ciura, *op. cit.*, pp. 25—36, bucată: *Comoara*.

(3) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

Turc, care, călăuzit de arătările tatălui. său, bejănărit după 1877, a venit să sape o uitată moștenire părintească.

O astfel de comoară se află pe muntele Țețin de lângă Cernăuți.

„În Țețin sunt *Draci*. Oarecând au fost pe aici Turcii și au făcut cetate acolo și umblau toată țara. Veniau împărați cu bătaie împotriva lor, de împușcau pe feresti, dar nu-i puteau birui. Pe urmă nu au avut ce face și-au trebuit să se ducă. Da banii, cât prădaseră din țară, au rămas, cu poloboacele cu tot, acolo; și pentru că n'au putut să-i iea cu dâșii, i-au blăstămat să fie ai Dracului până s'or întoarce ei. Dară ei nu s'au înturnat mai mult, și acū au rămas *Dracii* stăpâni acolo și-i numără“(1).

Dar cele mai multe comori ne sunt rămase dela acel soiu de oameni care a trăit înaintea noastră, adică dela *Urieși* sau *Jidovi*, cari și-au luat tălpășița de prin părțile noastre îndată ce fata de Jidov a venit acasă dela câmp cu o sumă de-alde noi, în poală (2).

Cu privire la comorile Jidovilor, iată câteva povestiri:

Întâia este culeasă din târgul Ștefănești, jud. Botoșani:

„În vremea veche eră pe ici, prin împrejurimile târgului, o nație de oameni urîți și mari de mama focului. Iștia erau *Urieșii*. Așa erau de mari oamenii iștia, că unul din ei, dacă puneă un picior pe malul Prutului, ajungea cu celălalt tocmai la Nistru.

Urieșii aveau averi nenumărate, bănet mult, — *fiērăt* de bani, — să nu-l poți duce în zece care. Iar atunci când muriă vreunul aveau obiceiul să îngroape cu el, și toate averile lui.

Au trăit ei și au necăjit lumea prin locurile acestea multă vreme, până a vrut Dumnezeu că într'o zi, — nu știe nimeni cum, a dat între Urieși o boală, — buba cea neagră, — și curând-curând, s'au stins aproape toți din vieată. Puțini cari au rămas, au îngropat pe morți chiar în poiană, unde sălășluiseră, iar ei au plecat.

Unde s'or fi dus, nu se știe. Și uite, vezi? Movilele cele din câmpul Burcilor sunt mormintele Urieșilor.

La zile mari, când se revarsă zorile, dacă cinevă s'ar uită cu luare aminte spre Burci, ar vedeă într'acolo *arzând focuri* mari și multe. Și *focurile arată chiar locurile unde sunt îngropate comorile Urieșilor*.

Da ferit-a Sfântul să poți pune mâna pe comorile istea! Te-ai

(1) Voronca, *op. cit.*, pp. 479--80.

(2) Cf. T. Pamfile, *Povestea lumii de demult*, București 1913, pp. 157 și urm.

lege cu vreo poceală, dar cu ispravă nu. Câți nu s'au încercaț cu lucrul ăsta, fel și chip. Zadarnică le-a fost însă truda. Că se duceau oamenii, făceau săpături în locurile unde zăriau focurile și ajungeau chiar de loviau cu hârlețul de *ceaunul* care sună dedesubt. Dar nu puteau să-l scoată nicidecum. De ce săpau, de aceea ceaunul se lăsă tot mai jos, și nici odată nu puteau să-l dea afară.

Un sătean din Ștefănești, anume Macută, a văzut și el într-o noapte arzând *comoara*.

S'a întovărășit cu alții și s'a dus să facă săpături și s'o desgroape. Au săpat ei până la miezul nopții, fără a scoate lucrul la capăt. Atunci, odată, ce-au văzut, să vă ferească Dumnezeu. Veniă în spre ei despre Bașau *o namilă de om lungă, lungă, de nu-i mai aflai măsura*.

Acela, se vede, eră vr'un *Urieș*; *veniă să-și apere comoara*.

Atât le-a trebuit oamenilor. Cum l-au văzut, au părăsit lucrul și au rupt-o de fugă spre târg. Iar în urmă-le au auzit un sgomot strașnic, adus de năruitura gropii, și au mai auzit un huruit și un sunet de bani. Nu s'au mai uitat însă înapoi, că li eră teamă oamenilor, să nu rămâie neoameni.

Urieșii cea pociseră și împietriseră multă lume care le cercetase *comoara* (1).

Unii spun că și *comoara* de pe Țețin e lăsată de Uriași, pe locul unei cetăți, cum au mai avut la Roșă și Stânca, toate localități în Bucovina. În *comoara* dela Țețin stăpânește *Necuratul*, pe care, un osândit la spânzurătoare și svârlit acolo, l-a văzut căutându-i nevasta în cap (2).

O altă povestire o aflăm în jud. Muscel. E vorba aici de *Jidovi*:

„Jidovii ăștia, înainte de a se stinge de pe pământ, au făcut săpături, și mai cu samă pe la răspântii, *au îngropat cule de bani*, că aveau de unde.

Așa de pildă... piatra cea mare de lângă troița din Țigănești tot de Jidovi e făcută acolo și sub ea au pus ei o culă de bani.

D'aia, în multe rânduri, și mai înainte vreme, și mai încoă, au stat oamenii la pândă, nopți întregi, să vadă: *joacă ori nu*

(1) C. R.-Codin, *Legende*, ș. a., pp. 29-30.

(2) Voronca, *op. cit.*, p. 480.

joacă comoara acolo, și în ce parte joacă. Le sfârâia inima bieților oameni să scoată bani. Dar puteau să facă vreo ispravă? De loc!

Cum se duceau, venia la ei noaptea o arătare de om cu fes roș în cap; avea în mână un săculeț de bani. Se strâmba la om, îi arată săculețele, fără să i-l dea, îi da cu „sic“ și-i zicea:

— Fugi mă, că banii nu sunt ai tăi!

— Păi ai cui sunt?

— Sunt ai lui „Ion“! — răspundeă ăl cu fesul roș și pieria p'aci'n colo, fără să spuie cine e ăla Ion“ (1).

Ori dela cine vor fi rămas, comorile sunt de două feluri: *comori bune*, — bani buni, — și *comori rele*, — bani răi. Unele au fost lăsate spre norocul cui se va întâmplă să le afle, iar altele sunt *legate*, *blăstămate*, *vrăjite*, ca nimănuui să nu priească. Erau unii „de aveau bani și n'aveau cui să-i lase, ori nu vreau ei să-i lase nimănuui moștenire, și mai bine ziceau ca să-i găsească al cui va fi norocul; și îi îngropau în pământ în câte o grădină, de făceau groapă, și băgau banii, și apoi, deasupra, sămăneau câte un pomișor; ori îi îngropau lângă câte un pom mare, la rădăcina lui, ori îi băgau în câte o scorbura, ori îi ascundeau în altă parte, după cum credeau“ (2).

Comorile rele, închinat *Răilor*, — cele *vrăjite*, *afurisite* sau *legate*, — le-au pus oamenii răi, oamenii sgârțiți, de erau siliți de vremuri să se despărtească de bănișorii lor. Și când îi îngropau, îi îngropau cu gândul de a-i scoate iar; de aia îi afurisiau, că oricine îi va găsi și-i va scoate înaintea lor, să-i fie și să pață așa și așa. Și apoi ei se întâmplă de muriau și banii rămâneau jurați în pământ.

Alții iar, când vedeau că li se apropie sfârșitul, și aveau bani, și de răutate, nu vreau să-i lase nimănuui, mai bine îi îngropau în pământ și-i afurisiau: de găsit să se găsească, dar numai după atâta și atâta vreme să se poate scoate. Și cine va vedea comoara mai întâiu, ori cine se va atinge mai întâiu de ea, iar să-i fie și să pață așa și așa!“ (3).

Aceste credinți, legate totdeauna de zadarnicele scormoniri ale

(1) R.-Codin, *Legende*, ș. a., pp. 29–30. — Cf. și o povestire ce vom da-o mai încolo după *Ion Creangă*, VII, pp. 262–6.

(2) Marian, *Sărbătorile*, I, p. 250.

(3) *Ibidem*, p. 252.

pământului ce ascunde comorile, sunt de altfel îndeobște cunoscut.

Vasul în care se puneà banii nu puteà fi de lemn, decât numai rare ori: ceaunul de schijă sau tuciul, ulciorul sau oala de pământ ars, dar mai ales vasul sau „căldarea“ de aramă, — cu neapărata toartă, — erau cele mai bune pentru păstrat banii, la cutare loc, lesne de ținut minte, sau în preajma unui semn, — un *bour*. Pentru „averi“, ale „prea bogaților și prea măriților împărați“, trebuiau beciuri mari, tainite adânci, unde să se întocmească și să se păstreze; ușile erau de fier și lacătele nu se mai puteau deschii acolo decât cu cea mai mare greutate, cum vom vedea.

Legământul.

Din cele de până aici se vede că mai întotdeauna, omul își îngroapă comoara cu mânie și cu o dorință ca tot el să aibă parte de dânsa la o vreme prielnică, iar când aceasta n'o mai poate dori, din pricina unei vrăste înaintate, răutatea sufletului său îl face să dorească mult ca agonisita lui să nu intre nici odată pe mâinile nimănui, ci pe vecii vecilor să rămână neștiută și neclintită în pământ.

Cineva de pază n'ar strică, și acela îl vom vedeà că este. Prin urmare aceluia spirit i se lasă comoara în samă, și această lăsare am putea-o numi legământ, ursire, blestem, vrajă, închinare sau altfel; comoara închinată nu se mai poate afla nici odată, sau dacă se află, nu se poate scoate din pământ. Cel ce ar încerca s'o scoată, este supus feluritelor primejdii. Dacă totuș, legământul este făcut ca cineva s'o descopere „odată și odată“, se pune o anumită condițiune, pe care săpătorul, mulțămîtă mai întotdeauna norocului său, o îndeplinește. Iată câteva mărturii:

Una din Oltenia:

„Unii bani nu sunt curați, adică sunt blestemati ori *jurați*, ca oricine îi va scoate, cu ei să nu poată face nici o ispravă. Așa i-a sorocit pe ei acei ce i-au îngropat: i-au dăruit *Necuratului* din necaz și inimă rea. Oamenii cari caută și-i sapă, de multe ori rămân tâmpiți și betegi, — *șoimăniți*, — din pricina spiritelor cari păzesc comorile și aprind focul pe ele“ (1).

A doua, din Transilvania:

„Și când îngropă comoara, dacă nu o lăsă, la noroc, să o găsească cui i-o fi dat, atunci o *ursiă*. Comoara se ursiă așa că zicea să o găsească după atâți și atâți ani, să o găsească cutare

(1) *Ghilușul*, I, no. 11–12, p. 18.

sau cu tare, să fie băiat ori fată, să fie om mare ori bătrân, ori să fie neam, că mai ales se urșiă să se găsească din neamuri. Și așa o urșiă, adică îi spunea că atunci să *joace*, când va fi ori o rudă, ori un nepot, ori cine vrea să o găsească“ (1).

Din legăminte, pomenim următoarele, pe cari le-am întâlnit în povestiri și credinți:

Să n'aibă nimeni parte de-o comoară, dacă nu va face cu o parte din bani milostenii: să dea *sărindare* pe la biserici și mănăstiri, să facă o *fântână* lângă un drum, să cumpere niște *vacă* pentru case nevoiașе cu mulți copii, să facă *case* pentru femei văduve, să cumpere pământ pentru copii orfani (2) și alte binefaceri de soiul acesta; numai astfel urmând, ceilalți bani vor aduce sporul fi gospodăria lui, și-i vor pregăti fericirile de pe lumea cealaltă, căci «*dar din dar se face raiu*».

De comoară să n'aibă parte decât cel ce-a îngropat-o. Dacă hotărăște ziua sau prilejul când se va duce s'o desgroape, nu va putea face aceasta mai înainte, căci *Nichiduță* nu-l va lăsa (3).

Astfel comoara din muntele Tețin de lângă Cernăuți, care cuprinde toată averea *Împăratului Constantin*, bine pecetluită, nu poate fi deschisă de nimeni, căci atunci când acest împărat a pus deasupra pivniții acea mare lespede de piatră pe care și-a scris numele, a hotărît că nimeni să nu poată umbla acolo, până nu va veni el singur (4).

Să n'aibă parte de comoară decât cel ce va intra în tainița unde a fost încuiată, în ziua când ușile se vor deschide singure, cum de pildă, este ziua de Paști.

Iată ce ne spune o povestire despre comoara din piscul Orlea, din munții din vecinătatea Hațegului:

„Se zice că în interiorul piscului Orlea se află un palat ruinat care-i plin de toate avuțiile și scumpețele lumii. Palatul întreg de aur, acoperit cu diamante, ușile, mesele, scaunile, podelile de argint, iar în palat, pe tronuri strălucitoare ca soarele, șed împărați, cu coroanele pe cap, răzemați pe toiege. În colo, prin palat, vrafuri de galbeni de-ți ieau ochii. Porțile acestui palat, spune

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 150–1.

(2) *Șezătoarea*, V, p. 108.

(3) *Ion Creangă*, IV, p. 240.

(4) Voronca, *op. cit.*, p. 709.

tradițiunea, sunt jos, în undele râului ce curge pe sub pisc. Ele însă nu se deschid decât odată în an și anume când dă întâiu în toacă, în ziua de Paști; atunci se dă apa în lături, se deschid porțile, și stau deschise cât ține serviciul divin în dimineața de Paști.

Cine va pândi aceste momente, poate să intre în palat și să-și iea avuție cât voește. Dacă însă ar apuca să se închidă porțile înainte de a ieși el, atunci trebuie să stea închis până la anul.

Când eram în școală în Hațeg, — scrie culegătorul acestei povestiri, — eră un locuitor în oraș, cam într'o ureche de altfel, despre care se zicea că a pățit-o de a șezut un an închis în palat. „Cu toate acestea, sărmanul eră sărac, lipit pământului. Se vede că nu putuse lua nimic din avuțiile fermecate ale palatului“ (1).

Să n'aibă parte de comoară decât cel ce va descuiă lacătele lăzilor cu bani sau ale ușilor de la tainiță, cu iarba fiarelor.

Iată și aici o povestire :

„Pe valea Moldovei, în jud. Neamț, într'un sat, un gospodar s'apucase să-și facă un beciu în pământ, pentru ținut zarzavaturi. Cum sapă omul, numai ce dă de o ușă de fier foarte groasă, încuiată c'o lăcată. cât o oală de praznic de mare. Curios de-a află omul unde duce acea ușă, dă s'o spargă ori s'o descui, dar toate silințele-i fură zadarnice. Văzând că nu poate reuși de-a intra pe ușă, face o bortă pe alătura de ușă, într'un perete de piatră foarte gros, și greu tare de stricat.

După o muncă neobosită, omul reușește a sparge peretele și a privi în groapă spre care ducea ușa, dar ce să vadă! Înăuntru eră o casă foarte spațioasă, luminată de *patru stâlpi ce lumineau ca ziua*, în cari erau o mulțime de coșarci cu fel de fel de bani. O bogăție ne mai pomenită zăcea sub casa omului nostru.

Bolta aceasta eră păzită de o *umbră* ce stătea în dreptul mesei, pe care eră așezată o carte deschisă și două șfeșnice cu lumânări aprinse.

Când omul voiă să se ducă încotrovă, umbra se luă după el și-i arătă cu mâna masa. Omul, nefiind prost din fire, și-a închipuit că în carte trebuie să fie scrise condițiile cu cari s'ar putea ridica banii din subterană. Și așa și eră. Se duce omul după

(1) *Revista critică-literară*, 1, p. 459.

cărturari iscusii și nici unul n'a putut deslegă ce eră scris, decât o moașă din Bacău. Și care eră prima condiție? Că nimene să nu îndrăznească a lua vreo monedă din acea uriașă comoară, căci e vai și amar de el. Cine vrea să aibă comoara, pe lângă alte condiții de *milostenii*, trebuiă să descuie lăcate dela ușa cu *iarba fierului* adusă'n potirul dela biserică.

Multă lume a umblat după procletul de iarba fierului, dar pace! Iarba fierului nu s'a găsit și comoara zace tot acolo unde e" (1).

Prin unele părți însă mijlocul de a afla iarba fiarelor se cunoaște (2).

Une ori cei ce-și îngroapă comorile pun legăminte cari trec peste marginile glumii. Astfel unul hotărăște că acel ce va mânca spurcatul de deasupra comorii, își va lua comoara în stăpânire (3).

Alte ori comoara este blăstămată să nu fie găsită și luată decât cu moarte de om, după cum, poate, s'au și adunat acei bani. „Omul îngenunche lângă groapă și zice:

— Cufin i-am luat, așa să-i iea de aici cel cei-o găsi!

Și atunci, Dracul se apropie de cel ce-și îngroapă banii și aude ce spune (4).

Spurcatul, știind pe ce-i jurată comoara, iese înaintea comorii și cere ce are de cerut. „Unele comori sunt jurate pe câte un suflet, și nu le poate scoate până nu-i dă un suflet: ori îi dă o lighioană, — o găină, un câne, un purcel cevă, — ori îi dă un om, dacă cere suflet de om, când îi dă peste groapa de unde vrea să scoată comoara, și zice că al lui să fie. Câte unul își dăruiește din copiii lui, dacă cere suflet de om, numai ca să o poate scoate, că zice că „dacă va muri, l-oiu îngropă eu!“ Da nu moare totdeauna ăl dăruit, că uneori nebunește, ori se pocește, de ajunge de chin, ajunge neom. Și numai după ce-i dă *Răului* ce a cerut, numai atunci o poate scoate, și o poate numai noaptea, că zice că-i iea norocul“ (5).

Cel ce sapă peste legământ comoara și pune stăpânire pe bani, nu are nici un folos de dâșii; unul ca acela, nu numai că nu

(1) *Șezătoarea*, I, pp. 286-7.

(2) Cf. T. Pamfile, *Jocuri de copii*, București 1906; vezi și mai departe.

(3) *Șezătoarea*, I, p. 285.

(4) *Ibidem*, V, p. 107.

(5) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 253.

va avea nici un spor, dar îi va merge mai rău ca înainte: „lucrul Dracului se face lup în gospodăria aceluia și mănâncă tot ce află primprejur (1).

Prin jud. Suceava se povestește că un astfel de om, neputând pune mâna pe bani, s'a rugat de umbra vrăjitoare, ca să-l împrumute cu ceva. Umbra i-a dat, și omul a socotit că va putea-o înșelă, ne mai ducându-i împrumutul înapoi. N'a trecut însă mult după aceasta, și omul s'a îmbolnăvit; pe când zăcea, i s'a spus în vis să ducă banii luați cu împrumut înapoi, dacă vrea să se facă sănătos. Și astfel, urmând, omul s'a însănătoșat (2).

(1) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuci.

(2) *Șezătoarea*, I, p. 287.

Știma banilor.

Prin *Știma*, *Schima*, *Scima* (1) *banilor* sau *comorilor*, sau *Duhul banilor* sau *comorilor*, se înțelege ființa nevăzută care are în stăpânire comoara de bani sau de lucruri scumpe, îngropată sau întăinițită în pământ. Această stăpânire o are prin legământ dela cel ce-a dat ființă comorii.

După credințele populare, *Știma banilor* are mai multe feluri de înfățișări.

Știma comorilor bune sau curate este un *om* sau o *femeie cu îmbrăcămitea albă*. Dacă-i bărbat, are *barba albă*; dacă-i femeie, are *cosițele albe* (2).

După alte spuse, Știma comorilor curate ar fi *Îngerul* sau *Cel alb* (3), *Omul cel alb*, cum se numește prin unele părți din Transilvania, și după care, asemenea comori se cunosc: „Și când vezi că joacă comoara, să-ți fie ochii într'acolo, ca să nu o pierzi, că *flacăra se înalță până de trei ori*; și dacă te duci să pui semn, *joacă* până te apropii de ea; și dacă ți-e dat dela Dumnezeu, și dacă e comoara bună și ai pus semn unde o ai văzut că joacă, atunci o poți scoate oricând, că *comoara bună o păzește Îngerul*. Și când o vezi că joacă, el ți se arată în haine albe, de se zice că se arată *Omul ăl alb*; și te chiamă și-ți arată unde e; și dacă nu vrei să te duci, vine el la tine și-ți cere un semn și pune în locul unde e comoara” (4).

Alte ori, nehotărîndu-se Știma, se zice că este o *umbră*, după cum am văzut-o în unele din șirele de mai sus, încunjurată de

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 247. — Academia Română, *Ms. no. 3413*, p. 241 : Comorile sunt păzite de niște *Porcoaie* numite *Stăfii*.

(2) Cred. Rom. din Vatra Dornei, Bucovina, împărt. de d-l Teofil Bizom.

(3) Împărt. de d-l P. Ugliș, Ardeal.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

sfesnice (1). Ea pare a fi însăș ceea ce-a îngropat comoara (2), omul care își dă din comoară, cum ar da din banii săi, tuturor celor ce cer în ziua când se deschide beciul cu bogățiile (3).

Smeul, care după multe credinți păzește comoara, vra să spună puterea pe care un astfel de păzitor trebuie s'o aibă, spre a se împotrivi celor ce-or căuta să-i nesocotească slujba ce-o are. Ca și umbra, el face cu banii încredințați lui, aceea ce voește.

„Unui om din Mereggyo îi promiseseră *Smeii* comori mari, dacă va veni la ei cu un tovarăș priincios.

Unul merse cu *femeia* sa. Când se apropie de locul destinat, eră omul trudit, și adormi pe poalele femeii sale. Atunci veniră *Smeii*, și-i plăcură femeii atât de mult, încât ea le făcu semn ca să se apropie și să taie capul bărbatului, pentru ca să se poată apoi *tâlni* cu ea. Dar *Smeii* treziră pe bărbat, îi descoperiră cele întâmplăte și-l respinseră cu cuvintele, că să aducă o ființă mai priincioasă decât femeia sa. Omul merse acasă și aduse curând după aceea *cânele* său. *Smeii* îl atacară acum în șagă, dar *cânele* îl apără cu curaj; ei își împliniră apoi promisiunea și-i dederă omului comorile“ (4).

(1) *Șezătoarea*, I, 286.

(2) *Ion Creangă*, VII, p. 262. — C. Rădulescu-Codin, *Legende*, ș. a., pp. 29-30.

(3) Cred. Rom. din com. Vatra Dornei, Bucovina, împărt. de d-l Teofil Bizom.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 249.

Povestirea e culeasă de Schmidt din Transilvania. O întâlnim însă, cuprinsă în altă povestire și prin județele de miazănoapte ale Moldovei.

Un boier, căutând să înfrângă cerbicia unui țăran, care se folosiă de sfaturile părintelui său bătrân, îi zise :

-- „Mâni să vii la poruncă cu un prieten și doi neprieteni.

-- Bine !

Se duse iar la tată-său :

-- Ce să fac, tată ! Uite ce mi-a zis boierul !

-- Măi, du-te cu *femeia*, *mâța* și *cânele* !

Ista se duce.

-- Măi, trage un ciomag în motan ! -- zice boierul.

El îi rade un *dârjău*, de, cât ai scăpără, bietul motan eră tocmai pe șură.

-- Chiamă-l înapoi :

Pis, pis !..

Motanul nici nu se gândește să vie.

Măi, dă și în căne un ceatlău.

Șterge inte și cânelui un *flezău*.

Chiamă-l înapoi !

Mai des, după acestea, întâlnim *Știma* sub felurite înfățișări: de om (1), *vulpe, lup*,—când, să nu-i zici că-i vulpe ori lup, și care nu se poate apropia de cel ce sapă comoara mai mult de cât trei pași (2),—de *câne, mătă, cocoș, Neamț, frunză*,—pe care nici n'o bagi de samă că sboară (3),—de *capră* (4) și tot soiul de *Iesme* cari caută să înspăimânte pe cel ce vrea să le fure comoara lăsată în păstrarea lor (5).

Diavolul însă,—cheme-se Nichiduță sau ori cum, este cel ce mai întotdeauna, fie singur, fie că stă pe scaun cu cei „12 miniștri“, cum se întâmplă în lăcătuia comoară lăsată de-un pașă în muntele Țețin,—stăpânește comorile rele, pentru care cuvânt este botezat chiar cu numele de *Cel-de-pe-comoară* (6),—„Drăcușor mic, negru ca ceaunul, cu fes roș în cap, cu ochii ca focul și cu niște *cânci* la mână, ca dinții pieptenilor de călți“, ceea ce este tot una cu „Dracul-gol“, adică, „curat Dracul“.

El vine la comoară în clipa când omul ce-o îngroapă ori o incuie, face legământul (7) și rămâne stăpân atâta cât trebuie, sau atâta cât poate, îngăduindu-și câte odată să facă și câte o în-

-- Nea Târcaș, nea Labaș, nea... nea, cuțu, nea...a!

Cănele vine mișcând coada și se gudură pe lângă stăpănu-său.

Măi, mai dă și femeii două palme.

Cum a atins-o,—cu muierea ți-ai pus în cârl,—unde a început ea a răcnii și a zice :

-- Ptiu ! luă-te-ar Dracul....“

Și-l spune pe bărbat boierului, că are pe tată-său ascuns în pivniță. (Impărt. de d-l M. Barbu, Grămești, jud. Dorohoiu).

În legătură cu *Strigoii*, a se vedea această povestire în T. Pamfile, *Mitologie românească*, I, pp. 154—5.

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 480 : bătrân care trage din ciubuc.

(2) *Șezătoarea*, V, p. 109.

(3) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 244.

(4) Ion Creangă, *Opere complete*, glosar : *Arătare* ce apără comoara ; Creangă îi zice și *Chima*, într'un loc din „Harap-alb“.

(5) Spus de N. Șutoianu, com. Căineni, jud. Vâlcea. — *Convorbiri literare*, XX, pp. 809—10.—V. A. Ureche, cercând locul de înmormântare al lui Miron Costin Cronicarul, în Bărboși, a auzit pe-un țăran arătându-i „lângă iaz, unde sunt și acii multe șipote, un beciu, din care, dacă vrei să te bagi înlăuntru, iesă un *buhaiu alb* și te omoară, că *păzește comorile* boierului celui tăiat...”

(6) Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

(7) *Șezătoarea*, V, p. 108.

lesnire muritorilor, cum deadreptul o face și în alte împrejurări. n această privință iată o povestire care se aude în Bucovina:

La comoara din muntele Țețin, de lângă Cernăuți, de mult, eră acolo o gaură ca de fântână, unde alții au vârit pe-un pușcăriaș ca să vadă ce poate fi înăuntru. Pușcăriașul a găsit acolo pe un bătrân ce trăgea din ciubuc, care l-a întrebat dacă a venit cu voie ori fără voie. Auzind c'a venit fără voie, i-a dat o cușmă de galbeni, îndemnându-l să spună celor ce l-au tiimis, să-l lase în pace, că de nu, va face să fie târgul înneecat.

Altul, care a intrat de bună voie, a fost îndată prefăcut în bucăți (1).

Alții, tot despre această comoară, povestesc următoarele:

„Zice că erau trei frați săraci, și au pornit prin pădure. Unul din ei a zis ca să jupească un copac să facă funie și să-și deie drumul acolo, să vadă ce-i.

Au intrat doi și cel mai mare a rămas afară.

Necuratul sta la masă. I-a întrebat ce vreau?

Cel mijlociu ceru un sac de cărbuni. Și-i dădă. Cel mic, un sac de galbeni. Iar îi dădă.

Au scuturat de funie și fratele lor i-a scos.

A mers și acesta și a cerut trei saci de galbeni. Diavolul s'a mâniat foc c'a cerut trei, fără soț și l-a pus la lucrat fierul, un an; a zis că de ce n'a cerut ca cel mic.... După un an, când a ieșit cel mare, nu mai aveă piele pe trup; toată i-a fost ars de foc; numai ciolanele i-au fost rămas“ (2).

Și în sfârșit, altă povestire tot despre această comoară:

„Un om din Ciucur zice că-și omorîse femeia, și în loc să-l spânzure, i-a dat drumul acolo. Dracii din lăuntru l-au întrebat ce caută între ei; nu se teme?

— Faceți cu mine ce-ți vrea, că eu tot am să mor, că mi-am omorît femeia!

— Te știi,—zice unul,—doară eu te-am *iudit* trei ani ca s'o omori!

Și pentru ca să aibă semn că a fost acolo, i-au dat o pereche de pistoale de diamant ce lumineă locul.

Prezesul le-a luat dela el și le-a pus în cuiu, dar *Necurații*

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 480.

(2) *Ibidem*, pp. 480-1.

î le-au luat și au pus niște copite de cal în loc. Când s'a uitat prezesul, a avut ce vedea!" (1).

Iată și o povestire moldovenească:

"Zice povestea că sub niște dealuri ponorite, căptușite cu păduri, erau niște pivniți, unde, de multă vreme, de când cei mai bătrâni de azi nu țin minte, erau zăcăminte de bani. Se spuneau multe pe socoteala banilor celora, că cine cum trecea pe acolo, eră ispitit de hrubele acelea, de dealurile ce purtau în sânul lor atâta bănărit.

Dar dela o vreme tot și-ar fi luat lumea de o grijă; ar fi zis că cele ce se spun sunt minciuni băbești, dar în tot anul, *la Paști, banii răspundeau că sunt, prin flacăra albăstrie-vineție* ce pâcăia în întunericul nopții Invierii.

Toți erau ispitiți, dar nimeni nu îndrăsnia să se atingă, că obiceiul *Celui-cu-coarne* e să-și pună coada pe tot ce-i lăsat în părăsire. In pivnițele acelea sălășluiau mulți Cornorați.

Intr'o bună zi, un român trecea pe acolo, și cum s'a gândit la sărăcia lui și la bogăția ce stă degeaba în pivnițele Cornoraților, a oftat adânc. Și cum privia omul nostru spre pivniți, numai vede că un cap negru,—ce aducea a cap de om, dacă i-ar fi dărsit cornițele,—iesă la iveală și-l întreabă:

— Ce oftezi, măi române ?

— Cum să nu oftez, dacă ăi sărac lipit pământului și am o casă de copii ce trag a moarte, de foame!

— Măi, hai cu mine în pivniță!—zice Cornoratul.

Românul nostru a cam sfeclit-o de-odată, dar pe urmă s'a gândit că i-i tot una: ori o trăi, ori o muri; și și-a ținut cum-pătul și a intrat în întunecimea pivniților după Ucigă-l-toaca.

— Ține cușma!—ii zice Intunecatul.

Și i-o umplu cu bani de aur ce străluciau ca soarele, de s'a luminat în beciurile întunecoase și umede.

— Eu știu,—zise Dracul,—că cele ce spui tu sunt adevărate, că am fost aseară pe la tine, și am văzut cum se băteau copiii pentru o bucată de mămăligă. La altul nu i-aș da nimica, dar ție îți dau, că te știu că ești sărac!

Pe urmă, Dracul se făcu nevăzut, iar omul nostru, zăpăcit și

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 481.

de vedenia Necuratului și de strălucirea aurului, a ieșit din hru-bele celea și s'a dus acasă.

S'a sfătuit cu femeia și s'au pus pe gospodărie. În câțiva ani nu-l mai cunoșteai de bogat ce eră. Și pentru că eră cu stare și-a făcut și finii, și cumetri mulți.

Adeseori se puneă în capul mesei la crăsmă și mai trăgea câte oleacă de chef cu cumetrii, dar de plătit plătiă el tot.

Cumetrii nu prea îndrăsniau să-l întrebe de unde are bani, dar într'o zi, când omul nostru eră mai cu chef, l-au întrebat. Și el a spus cum și de unde are el banii.

Oamenii din sat auzind, și-au pus în gând să se ducă și ei la pivniță. Da popa, auzind, i-a sfătuit să nu se ducă, ca să nu pătească ceva. Se gândiă însă la altceva popa.

Oameni l-au ascultat.

Popa nostru a mai strâns și alți popi,—erau cam la douăzeci de toți,—și au pornit cu icoane și în cântări bisericești spre pivnițele stăpânite de Draci.

Cum ajung, iesă Scaraoschi.

— Ce căutați voi, bre?—zice el.

— Bani!—răspund popii.

— Măi, voi luați de pe vii și de pe morți și tot nu vă săturați? Ia stați să vă arăt eu bani!

Și ca din pământ au ieșit multe cornițe la gura pivniții și s'au burzuluiit Dracii și au făcut praf din icoane și din popi.

Acum, malurile s'au risipit de ploi și banii s'au scufundat tot mai în inima pământului, dar de atunci, de când cu pățania popilor, nu se mai apropie nimeni să caute bani" (1).

În afară de aceste *întâmplări*, Știnia banilor, sub orice înfățișare ar fi, apără comorile cu toate puterile.

„Dracul sau Știma, cum vede că se apropie vreun om de comoara ce o păzește cu scop ca să o degroape, o trage cu căldarea, cu oala sau ulcica, în care e îngropată, în fundul pământului, ca să nu poată da de dânsa; sau prefăcându-se în chipurile arătate mai sus, îl bagă în toate bolile și-l alungă în toate părțile, lovindu-l peste cap, peste gură, etc., astfel că-i trece tot dorul de a săpă.

(1) *Ion Creangă*, VII, pp. 198--200.

Aşa se zice că pe o samă de oameni, cari au văzut comori arzând şi s'au dus ca să le desgroape, *Necuratul*, duce-s'ar pe pustii, i-a purtat toată noaptea, în toate părţile, iar dimineţa, tot în acel loc au ajuns, de unde s'au pornit. Altora le-a luat câte o mână sau câte un picior, astfel că n'au mai putut cu ele nimic lucră" (1).

„Cel ce află o comoară necurată şi voeşte să o sape, aude un glas care îl întreabă, că să-i dea un suflet de om, că altfel nu i se va da, ci-l va preface în cărbuni sau altceva. Cei ce nu voesc să asculte de acest glas, ci fără să dea cecece li se cere, se ating de comori necurate, nu li se arată, căci îndată li se primejduşte una sau mai multe *vite* sau lor înşişi li se strâmbă gura sau li se iea o mână sau un picior, sau altă boală grea dă fără veste peste dânşii (2).

Dacă Duhurile comorilor sunt supărate peste măsură, cum ar fi la o surpare a locurilor cu comorile, ele primejdiesc nu numai pe cei ce le supără, dar chiar şi localitatea întreagă a surpătorilor. Despre comoară din muntele Tejin de lângă Cernăuţi se spune că dacă ar lua cineva piatra de acolo şi ar strică culcuşurile Necuraţilor, aceştia ar sfărma Cernăuţii (3).

În sfârşit, trebuie să mai pomenim şi următorul lucru : câte odată Duhul păzitor al comorii se aciuază şi prin locurile vecine, când acestea îi sunt prielnice; astfel sunt *fântânile*, cari se cunosc după apa lor care este „grea“. Dintr'o astfel de fântână, ca să se alunge Duhurile necurate, trebuie să se facă în preajma ei sau pe ghizdele semnul crucii (4).

La acestea vom adăuga un alt soi de Ştimă, pentru alt soi de comori,—acele ale pământului, îngheţate acolo dela „începutul începutului“,—*Vâlve* şi *băi*.

Băile sunt, pentru Ardeal, *minele* ; deci sunt mine sau *băi* de aur, aşa de frumos descrise de d-l I. Agârbiceanu în romanul sau „*Arhanghelii*“, cari sunt stăpânite de Vâlve, a căror zugrăvire o dăm, după alt scriitor ardelean, d-l A. Ciura :

«*Vâlva* băii !

Îşi aducea aminte de vremea copilăriei, când tatăl său venia

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 244.

(2) *Ibidem*, p. 247.

(3) Voronca, *op. cit.*, p. 480.

(4) *Ion Creangă*, IX, p. 33.

acasă târziu, mirosind a băutură, cu doi-trei *ortaci* după el. Mă-mă-sa îi așteptă cu de ale mâncării, și ei închinău din păhare până târziu după miezul nopții, și spuneau la pățanii din baie.

— Tu, muiere, să știi că dăm de aur... aur mult; *iarăș s'a prăpădit unul dintre noi!*

Ortacii ciocnău păharele, cu dinții strânși, ca să nu-i năpădească plânsul.

— Cine e?—întreabă femeia cu spaimă.

— Cine să fie! Astăzi el, mâni eu, poimâni cumătru-meu, ăsta, apoi așa pe rând, ca la moară...

— Doamne ferește!"

Apoi credințele celor laolaltă:

— „Vezi că cu *Vâlva băii* nu te poți prinde, că ea îi mai mare peste aur. Pe semne o fi bărână și sgârcită, și se mânia când vede că pun oamenii mâna pe comorile ei. De aceea cred eu că se năpustește asupra bieților băieși și îi omoară așa din senin!

— Nu-i așa, cumetre. Vâlva e o femeie tânără și frumoasă și nu îmbătrânește nici odată. Doar tot aurul e în mâna ei, tot aurul, mă, și cel de la noi și cel din Corna, și din Roșia, și din Buciumani.

— Imi spuneă tata că Vâlva e tânără și frumoasă. Iși pune ochii pe câte un fecior mai sdravăn și când îl întâlnește singur prin vreun colț de știolnă, i se arată...

— Feciorul rămâne uimit de atâta frumusețe și nu poate scoate nici o vorbă. Atunci ea îl mângâie și îl desmeardă, spune că i-i drag de el și că are să-i arăte pe unde să cerce după aur (1). Și așa se pomenesc unii de odată în bielsug. Dar Vâlva le cere un singur lucru: să nu spună la suflet de om că au dat față cu ea, căci dacă vor cuteză să-și caște gura, sunt pierduți. Și vezi, cum e omul, când dă de noroc: nu știe să-și pue strajă gurii; și apoi Vâlva îi zugrumă ca pe niște pui de vrabie. Dar pe urmă tot ei îi pare rău, căci ce ți-e drag, tot drag îți rămâne; și după ce a omorât un om, dă aur din bielsug celorlalți, ca să-și ispășească păcatul. De aceea e credința la băieși că dacă omoară baia vreun om, dăm de aur gras! (2).

(1) A. Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale*, București 1906, p. 98: „Vâlva este geniul băii”. — „Pe N. N. l-a dus Vâlva la aur”.

(2) Al. Ciura, *op. cit.*, pp. 39-41.

După alte credinți, asemenea ardelen, Vâlva împarte aurul prin galerii, pe măsura norocului ce-l are stăpânul, și pleacă în alte părți îndată ce aurul s'a isprăvit.

Unii o văd câte odată: este înaltă, îmbrăcată ca băieșii, dar cu haine mai frumoase. Are *șteart*,—lampă de baie,—și ciocănește cu mâna slobodă prin baie (1).

Când se mută prin alte părți, *Vâlva* se înfățișează ca o pară, pe care oamenii cred că o pot vedea.

(1) T. Frâncu și G. Candrea, *Românii din Munții apuseni (Moșii)*, București 1888, pp. 40--1.

Arderea și deschiderea comorilor.

Comorile, fie îngropate, fie încuiate în tainițe, la anumite zile își arată locul; cele îngropate *ard* sau *joacă*,— *ard comorile*, *ard banii*, *joacă comorile*, *joacă banii*,—iar cele încuiate, își deschid porțile.

Ziua arderii sau deschiderii ușilor, după unele credinți, o hotărăște cel ce-o îngroapă (1); la comorile încuiate, porțile le descuie Știma lor (2).

Unele credinți spun că arderea comorilor se întâmplă odată pe an, mai ales primăvara și toamna (3), când „răsare focul cu *bălbătaie* care se stinge și se înalță în sus de trei ori“ (4),—joacă un fel de *bălbăre* (5), o pară care nu are puterea de a arde (6). Prin unele locuri se spune că această pară, care este atât de înaltă, cât e comoara de adânc îngropată (7), este albastră (8) sau albăstruie-vineție (9). După alte credinți, coloarea flăcării este felurită, după cum și banii din comoară pot fi feluriți. Astfel, prin unele părți se zice că dacă para este gălbuie, comoara este de aur; dacă para este roșcată, comoara este de argint, iar dacă para este albăstruie, comoara este de aramă (10). Alte credinți spun că comorile de argint au para albă, iar

(1) *Șezătoarea*, V, p. 108.

(2) Cred. Rom. din Vatra Dornii, Bucovina, împărt. de d-l T. Bizom.

(3) *Șezătoarea*, I, p. 284.

(4) *Ghilușul*, I, no. 11--12, p. 18.

(5) Culegere din com. Căineni, jud. Vâlcea.

(6) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 243: flacăra e rece; nu aprinde nimic, nici zăpada n'o topește.

(7) *Ibidem*.

(8) *Șezătoarea*, V, p. 108.

(9) *Ion Creangă*, VII, p. 198.

(10) *Șezătoarea*, I, p. 286.

cele de aur, gălbie (1). Altele, că cele de argint au para verde-albastră, iar cele de aur, galbenă (2). Altele că cele cu para albă arată că dedesubt e o comoară cu *bani ruginiți*, — prin urmare răi, iar para roșie este legată de *bani buni* (3).

Prin unele părți colorarea flăcării se pune în legătură cu cele două feluri de comori; *comorile curate* au para albă ori gălbie uneori (4) sau albastră alte ori (5), pe când *comorile necurate* au para albastră (6).

Comorile ard pe ori ce vreme din zi și din noapte și tocmai ceasul când ard poate arăta dacă o comoară este *curată* sau *necurată*, și prin urmare, dacă se poate sau nu afla.

Comorile curate sau *bani cei buni* ard după miezul nopții, după ce cântă *cocoșii* (7), până către ziua (8) și ziua (9) până de amiază (10), când Diavolul și toate Duhurile necurate nu au nici o putere pe lume.

Comorile necurate sau *bani răi* ard în cealaltă jumătate de zi și de noapte, adică dela amiază și până la miezul nopții, fiind în puterea Necuratului cu totul (11).

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 243.

(2) Cred. Rom. din com. Cămeni, jud. Vâlcea, împart. de d-l N. Șutoianu.

(3) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 243.

(5) *Ibidem*, p. 249: „Sunt multe comori ascunse în pământ, — cred și spun Românii din Transilvania, — și toate se pot căuta și afla, dacă le pândești spre zilele cele mari și mai ales spre ziua de Sân-Georz, căci atunci ard ele; și dacă ard cu pară albastră, atunci nu-i poți lua. Numai cât și banii, cea mai mare parte sunt cu *boboane*, și atunci șade *Dracul* pe ei, și acela care umblă la acei bani, nu-i poate folosi, căci Diavolul nu-i lasă. Însă îndată se pot cunoaște, cari bani sunt buni și cari nu, și anume: când flacăra lor e albastră și se arată decuseară, atunci nu sunt buni, ci închinăți Diavolului și din cauza aceasta nu-i poți lua, căci vine Diavolul și te trăneste”.

(6) *Ibidem*, p. 243.

(7) *Șezătoarea*, I, p. 284.

(8) *Ibidem*, p. 127. — Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu.

(9) *Șezătoarea*, V, p. 108.

(10) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(11) *Șezătoarea*, V, p. 108. — Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242. — Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu: Comorile cari ard seara și până la miezul nopții sunt în stăpânirea Necuratului. Comorile cari ard ziua, n'au bani buni în ele.

Zilele când comorile ard, sunt *zilele mari* sau *însemnate* (1), adică *sărbătorile* (2), și anume ajunul acestor sărbători. Astfel:

Spre *Sf. Vasile* (3), cun cred și Rutenii (4).

Spre *Blagoviștenie* (5).

Spre *Florii* (6).

Joi noaptea, spre *Joi-mari*, din săptămâna cea mare (7).

Spre *Înviere*, — spre întâia zi a Paștilor (8), — sau spre toate cele trei zile ale Paștilor (9).

Spre *Sf. Gheorghe* (10).

Spre *Ispas* (11).

Spre *Duminica mare* și *Rusalii* (12).

Spre *Sf. Petru* (13).

Spre *Sf. Ilie* (14).

Spre *Sf. Dumitru* (15).

Spre *Crăciun* (16).

Și în sfârșit, după o scurgere de vreme, de o jumătate de

(1) *Șezătoarea*, I, p. 284. — Voronca, *op. cit.*, p. 480.

(2) *Ion Creangă*, IV, p. 240. — *Șezătoarea*, I, p. 127 și V, p. 108. — Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

(3) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(4) D. Dan, *Rutenii din Bucovina*, București 1914, p. 13; cf. T. Pamfile *Cerul și podoabele lui*, p. 8.

(5) *Șezătoarea*, I, p. 285.

(6) *Ibidem*.

(7) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(8) *Șezătoarea*, I, p. 285. — Cred. Rom. din com. Jorăști, jud. Covurlui, împărt. de d-l P. Gh. Savin: Cine-i bun la Dumnezeu, în noaptea Învierii vede comoară.

(9) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu. — *Șezătoarea*, V, p. 79. — *Ion Creangă*, IV, p. 240 și VII, p. 198. — Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(10) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu. — *Șezătoarea*, I, p. 285. — Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(11) *Șezătoarea*, I, p. 285. — Marian, *Sărbătorile*, III, p. 242.

(12) *Ibidem*. — Cred. Rom. din Vatra Dornei, Bucovina, împărt. de d-l T. Bizom. — T. Pamfile, *Sărbătorile de vară*, p. 37.

(13) Cred. Rom. din Vatra Dornei, Bucovina, împărt. de d-l T. Bizom.

(14) *Idem*.

(15) *Albina*, XIX, p. 93: „...noaptea Sfântului Dumitru, când se zice că acolo unde se găsește vreo comoară sau ceva bani ascunși, din vremea de demult, iesă o vâlvătaie luminoasă care se vede de departe“.

(16) T. Pamfile, *Crăciunul*, p. 32. — G. Ceaușanu, *op. cit.*, p. 52.

veac, nu ne vom miră dacă, vom auzi că fiind socotită ca sărbătoare și ziua de *10 Maiu*, în ajunul ei ard comorile (1).

După unele credinți, comorile nu ard în fiecare an, ci numai la șapte ani odată (2).

În sfârșit, dacă se vede pară pe câmp, aceasta nu trebuie să fie socotită neaparat ca fiind legată de o comoară; se poate întâmpla ca acolo să fie o gramadă de *ceară*, căci și ceara arde cu *bălbătaie* (3).

(1) Culegere din com. Țepu, jud. Tecuciu.

(2) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 243.

(3) G. Ceașanu, *op. cit.*, p. 54.

Norocul.

Dintre comori, -- am văzut, -- cele cari pot fi aflate și săpate, sunt mai cu samă cele *curate*, -- *banii buni*; rămâne însă lucru firesc că nu oricine poate avea norocul să dea peste dănele, să le sape și să se folosească de banul ascuns sub pământ.

Dar cine poate ști, dacă are sau nu noroc! Cel ce vrea să știe se duce, de pildă, ca prin jud. Teleorman, la o cărturăreasă și cărturăreasa îi dă cu cărțile:

Voi, douăzeci și patru de cărți,
Voi douăzeci și patru de frați,
Cum a știut creditorul a vă croi,
Țiparul a vă țipări,
Zugravul a vă zugrăvi
Și prin țări a vă risipi,
Așa să știți de știrea banilor.
Dacă i-o găsi craiul de (tobă, roșu, verde sau ²ghindă),
Să-i dați bucurie și dragoste,
Și banii în față;
Iar dacă nu i-o găsi,
Să-i dați năcazul și lacrimile! (1).

Norocul acesta se poate afla și din gura *boilor* cari vorbesc în noaptea despre *Crăciun*, însă, unii ca aceștia se pun în primejdie de a-și afla sfârșitul vieții (2).

Pentru a fi cineva norocos, trebuie însă să îndeplinească anumite lucruri:

(1) *Ion Creangă*, VII, p. 210.

(2) T. Pamfile, *Crăciunul*, p. 32. -- Gorovei, *Credinți*, p. 358. Cred. din Bucovina: „Se crede că în spre seara (= ziuă) Crăciunului și a Sfântului Vasile, Bobotează și a Paștilor, vitele vorbesc între olaltă și-și destăinuiesc unde se află comori ascunse în pământ, despre cari se zice că ar arde în spre seara acelor zile”.

Să nu mânânce nimic în Ajunul *Bobotezii*; astfel urmând, cea dintâi comoară ce-i va ieși în cale, va fi a lui (1).

Să mânânce multă *pâne* mucezită (2).

Când vede întâia dată *curcubeul*, să ia două cofe de apă și să se ducă în coate și în genunchi până acolo unde bea el apă, și acolo va afla o comoară (3). Și,

Să se pună în ziua de Sf. Gheorghe pe pânțece lângă un iaz sau apă curgătoare și să se uite neclintit în apă până ce va vedea un *pește*. „Săpătorul de comori trebuie însă ca să vadă în apă un *șarpe alb*; în contra mușcăturii lui ajută chiar apa în care se mișcă el; trebuie să-i taie capul cu o *monetă de argint*, să-l îngroape în pământ și să sădească *usturoiu* pe el. Dacă mânâncă săpătorul de comori din acest usturoiu copt, nemijlocit înainte de ziua Sf. George, apoi, nu numai că câștigă darul de a *vorbi* cu toate pe câte le-a făcut Dumnezeu, ci poate chiar auzi cum crește iarba. El câștigă prin aceasta și puterea de a săpa comori observate (4).

Un astfel de norocos, trebuie să fie om credincios în cele sfinte, curat și bun la inimă, căci Dumnezeu nu îndreaptă pasul spre bogăție tuturor păcătoșilor. Unul ca acesta trebuie să stea la pândă îmbrăcat în haine curate, și când va vedea para, să a-lerge și să pună semn (5).

Această curățenie și bunătate de suflet trebuie s'o aibă și cât timp sapă comoara, căci dacă unul ar avea gânduri vrăjmașe asupra altuia, comoara se va scufunda în pământ cu vuet mare și nu va mai putea-o scoate.

„Dacă oamenii sunt într'un gând și cu inimă bună unul asupra altuia, și dacă banii sunt *curați*, atunci pot să-i sape în voia cea bună, căci nimic rău nu poate să li se întâmple. Dacă însă banii sunt *necurați*, adică sunt în stăpânirea celui Necurat, atunci nu se poate scoate decât prin jertfirea unei *vite* oarecare pentru cel ce i-a ascuns. Ba câte odată se cere și jertfă de om.

(1) Cred. Rom. din com. Balaci, jud. Teleorman, împărt. de d-l A. M. Nour.

(2) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 248.

(3) T. Pamfile, *Vîzduhul*, p. 162.

(4) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 248.

(5) *Șezătoarea*, I, p. 285. — Marian, *Sărbătorile*, III, p. 244.

Și cel ce vrea să sape comoara, trebuie să juruiască un copil, sau de nu, moare însuș (1).

Norocosului i se arată comoara, când stă și pândește la zilele mari, când de obicei joacă banii, dar și când nu pândește; când comoara i se arată, la rândul lui, nu trebuie să arăte altuia, căci îi iea Necuratul o mână și un picior, ori îi dă o boală grea (2).

Când comoara nu se arată norocosului aidoma, i se arată în vis. În această privință iată o povestire tecuceană:

Sunt vreo cincizeci de ani de când a fost asta. Un mocan, paremi-se din Cașin, a visat că la un sat anume Negrulești, din ținutul nostru, cam la vreo doi pași mai sus de niște velnițe, lângă un spine, este o comoară, și că de această comoară se va folosi dânsul și cu Vasile Marin, stăpânul aceluia loc.

Cum a visat mocanul, și-a luat traista în băț, și întrebând din om în om, a ajuns în satul nostru, în Negrulești, de numele căruia nu auzise nici odată până atunci. Ajungând aici, a întrebat de Vasile Marin, ca și cum l-ar fi știut și cunoscut, și după ce a aflat, a tras în gazdă la dânsul.

— Iaca așa, și așa, ce-am visat eu! — și-i spuse mocanul tot visul.

— Apoi, spinele cela, dela deal de velniță este pe locul meu.

— Așa-i, c'asa am visat și eu; comoara are să fie a noastră, a amândurora.

Cum s'a înnoptat, s'au dus la spine și împreună au săpat la doi pași mai la deal, așa cum visase mocanul. Acolo au dat de o căldare plină-plinuță de aur.

— Rămâi dumneata aici, că eu mă duc să vin cu ghiociul, — a zis Vasile Marin către mocan, și-apoi a plecat.

A ajuns acasă, dar în loc de ghiociu, a luat pușca și și-a pus în gând să ucidă pe mocan, ca să-i rămâne numai lui comoara. Dar și mocanul, — par'că i-a fost șoptit Dumnezeu: a socotit lucrurile așa cum au fost, a încărcat dășagii cu galbenii și s'a tras într'o vâlcică, să vadă ce-a face Vasile Marin.

A stat cât a stat acolo, și-a auzit de-odată: boaf! Și-a văzut cum s'a clătinat spinele.

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 246—7.

(2) *Ion Creangă*, IV, p. 240.

Vasile Marin, bucuroș că l-a împușcat pe mocan, după socoteala lui, s'a apropiat de comoară, dar acolo a găsit locul boștora.

Mocanul, care a umblat cu dreptatea, s'a cam mai dus cu banii, iar Vasile Marin a rămas bătând în buze, căci partea lui de bani se scufundase în inima pământului (1).

Scrisul trebuie să se îndeplinească cu ori ce chip: nimeni nu poate intra în stăpânirea unei comori, dacă nu-i este dat să intre. Aceasta rezultă din următorul început de povestire:

A fost odată un Evreu care umblă prin țară cu marfă, cu cal. Umblând așa, trecând printr'o pădure, și văzând niște iarbă frumoasă, dăte marfa jos, priponi calul de un tufan și apoi, culcându-se, adormi și dânsul.

Cât a dormit, calul s'a împiedecat de-un tufan, și împiedecându-se, a dat cu piciorul în pământ, până când a scos o piatră. Când s'a trezit, Ovreiul a văzut piatra și-a cetit pe dânsa ce eră scris, anume că în munții Carpați se află o *culă*, adică o *visterie* de buni „și cloște, lei de aur“.

Se vede că Ovreiul a mers până acolo, a aflat cula, dar a găsit-o încuiată cu iver și-un minunat lacăt de aur.

Și se arată, scris pe semne, că nimeni nu putea umblă acolo decât un *cenușer*.

„Așa umblând Ovreiul prin țară, nemerește la un om sărac în gazdă. Românul aveă nouă feciori, și unul ședea în cenușă. Șezând românul la masă cu ai opt, și dându-i și ăluia de mâncare, [zise]:

— Ține și tu, cenușerule!

Da Ovreiul auzind:

— Măi creștine, mulți copii ai; da nu-mi dai și mie unu, un an de zile, să-ți plătesc.

— Ba îți dau, jupâne!

— Câte parale?

[— Atâta!]

— Nu, să-mi dai pe cenușerul.

— Vai de mine, jupâne, ce să faci cu el, păcătosul!

— Ce-ți pasă ție, mă române! Eu îți dau ție o sută de galbeni într'un an de zile, să mi-l dai să umblu cu el prin țară, de tovarăș“.

(1) Dela Simion al Bordei, com. Negrilești.

Ovreiul a luat copilul, l-a ținut un an întreg pe mâncare și băutură, și peste un an, când „veni norocul să se deschidă cula”, plecă la drum cu cenușerul, spre visterie. Ajungând acolo, zise Ovreiul :

— Măi cenușerule, eu am dat pentru tine o sută de galbeni, când te-am luat dela tată-tău, și până acuma, nu te-am pus la nici o treabă. Acum să intri aici să ieai un *lacăt* de pe masă.

Ușile s'au deschis de odată, cenușerul a intrat înăuntru, dar Ovreiul s'a speriat și a fugit. Copilul, din toate bogățiile de-acolo, a pus mâna pe un lacăt, care-i va folosi la multe lucruri, mai pe urmă (1).

După următoarea povestire prahoveană, însuș Dracul, Știma comorii, părtaș la o comoară, are grijă să dea partea străină, celui ce-i este legătuță :

Este vorba de-o babă și-un moșneag. „Ăștia erau bogați, și înainte să moară, au pus toți banii la un loc într'o căldare și-au îngropat-o.

Moșul întreabă :

— Tu cui dai, babo, banii ?

— *Eu îi dau Dracului !*—răspunse baba.

— *Eu,*—zice moșul,—*îi dau copilului care s'o naște în ceasul ăsta !*

Au murit și i-au îngropat, și a trecut apoi o vreme.

O fată se născuse tocma 'n ceasul când a vorbit moșul, și din ce colț al lumii va fi fost, a venit în satul moșului și al babii.

Intr'o zi, când ducea oile la păscut, îi iese un om înainte și îi spune :

— Nu vii, fată, să-ți iei banii, că m'am săturat de când ți-i păzesc!

Fata se uimì, și seara, când se întoarse, îi spuse lui tată-său :

— Uite, tată, așa și-așa...

Tată-său n'a crezut.

A doua zi iar îi ieși omul în cale.

— Nu vii, fată, să-ți iei banii, că-i las acolo să ți-i ieai singură de-i putea!

Fata iar se înspăimântă și-i spuse lui tată-său, că nu se mai

(1) *Șezătoarea*, XV, pp. 1--2.

duce cu oile că i-i frică. Tată-său se duse cu ea și s'ascunse după o tufă. D'acolo văzu el cum vine omul și-i vorbește fetii. Atunci îi spuse:

— Dacă ți-o mai zice de bani, tu să-i spui: „Nu știu de ce bani vorbești; du-mă să-i ieu, că eu nu știu să-i găsesc!

Așa a făcut, și omul a dus-o într'un loc, a săpat pământul și a dat de căldarea moșului. A început să-i numere banii: unu fetii, unu lui... până rămase într'un galben; pe ăla îl rupse în dinți și dădă jumătate fetii și jumătate lui. Apoi își luă partea și dus a fost până azi.

Fata cu banii și-a făcut o mândrețe de case, cum n'au mai fost altele 'n sat.

A fost cinstit Dracul în felul lui!“ (1).

Aceleași lucruri reies și din următoarea povestire musceleană:

«*Jidovii* ăștia, înainte de a se stinge de pe pământ, au făcut pe unele locuri săpături și au lăsat *cule de bani* în pământul nostru. Și ci-că *unii trăesc și astăzi ascunși, nevăzuți de nimeni lângă grămăjuia de bani* agonisită de vreun biet creștin, și când dă cineva să puie mâna pe *mişună*, sperie pe orice om, de nu se poate apropia.

Și așa pătesc toți acei slabi de înger.

Lucrul ăsta s'a întâmplat și prin părțile astea unui bogătaş. Strânsese omul avere multă—multă, și umpluse chiar nouă borcane și jumătate cu aur. Aproape de moarte, grăi către fecioru-său,—că unul aveă,—arătându-i borcanul ce mai trebuia umplut:

— Uite, mă, băiete, eu cât am trăit, am muncit și ți-am lăsat din bielșug, să tot trăești. Vezi colo? Nouă borcane și jumătate cu aur! Singura grijă ce-ți las e: să te trudești să umpli și tu pe-al zecelea. Atât îți cer; încolo, să faci ce-i vrea!

Zise asta bogătaşul și închise ochii pentru totdeauna.

Așa. Acù, fecioru-său, ca să asculte de sfatul părintesc, îi face cele pentru suflet, apoi, în Duminica viitoare, se duce la târg, de Blagoviștenie, la unul din satele vecine. Incepe să târguiască: când dă să cumpere ceva, dă parale puține, puține de tot, ca să facă economie. Dacă nu plătiă lucrul, nici nu-l putea lua, că nu știă, ca bogătaşul, să negustorească banii. Lasă că și tată-său era un *cupit* d'ăia, de-și mănca de sub unghie.

(1) *Drum drept*, X, pp. 719-20.

Pe când tot sta așa feciorul bogătaşului, iată că vine la târg un fin al lui, om sarac. Țsta însă, când cumpără ceva, da cât îi se cerea, așa, din sărăcia lui. Așa s'a încotoșmat el cu brânză, pește și... de toate de-ale mâncării.

Nașu-său, tot cu gândul să umple borcanul, nici acuma nu plătiă prețul ce i se cerea,—dar vezi, râvniă la traiul săracului.

— Mă fine, noi am putea trăi amândoi!

— Bine, nașicule; hai cu mine!

Și săracul, ca toți săracii. Slobod la inimă, a luat pe nașu-său acasă; apoi, pe traiu, neicuțule, că saracul puneă la mijloc tot ce păgăduise, cu dragă inimă.

O duc așa câteva zile în șir. Și lucrul ăsta a făcut o minune. Știți care? A schimbat cu totul sufletul bogatului.

— Măi fine,—zice el,—iea dăragii ăștia și du-te la mine acasă de-i încarcă cu galbeni, că am bani, nu glumă, în fundul butiei! delă colțul din dreapta al pivniței. Cară-mi-i aici, că tot n'am eu ce le face. Mai bine să trăim amândoi împărătește!

Mare minune!—se gândește finul.

Și nu-i vine să plece, până nu se pune ăla cu *stichiu* pe el.

Iea finul dăragii și se duce la locul știut, acasă la nașul. Da când puse mâna pe un borcan, ce să auză? O voce hodorogită ca din fundul pământului.

— Mă, lasă banii aici, că ăia sunt ai lui Badea Radu!

Vezi? Aia eră vocea Jidovului ascuns în pământ.

Finul, când aude așa, începe să tremure și numa 'ntr'o fugă se duce acasă la el, unde eră nașu-său.

— Mă nașule! Uite, nu mă lasă să-i ieau: zice că sunt ai lui Badea Radu.

— Ei așa! Ce vorbă-i asta? Hai acolo să văd și eu. Cine-i ala de se face stăpân pe banii miei?

-- Hai!

Și se duc. Dar și băiatului de bogătaş îi îngheță sângele în vine și nu mai zice nici cărc când aude:

— Lasă banii, omule. Sunt ai lui Badea Radu.

După ce se mai desșumenește, știți ce face feciorul bogătaşului? În loc să-și iea inima 'n dinți și să puie mâna ca să încarce dăragii, începe să 'njure de câte 'n lună și 'n soare, și pe urmă? Iea niște *pii*, trânteste banii în ele, le îndoaică bine peste bănet și dă piile pe gârlă, așa încărcate cum erau.

Și vezi? Dete omul cu piciorul norocului!

Așa. Acù, gârla aceea trecea prin mai multe sate. Când a ajuns la al nouălea, acolo era un om tare bogat. Știți cum îl cheamă? Chiar Badea Radu.

Ăsta avea obiceiul de se sculă de mult, în toate diminețile. Cică știă Badea Radu că norocul umblă prin sat cu noaptea 'n cap și nu s'abăteă decât pe la cei cari se sculasera de mult.

Într-o dimineață, când se spală la gârlă, ce vede el? Trei lemne plutiau pe gârlă. Altu 'n locul lui, nici nu le-ar fi băgat în samă, dar el, fără să-și dea cu gândul că ar fi altceva decât lemne goale, nu stă cu mâinile 'n sân. Pune slugile de le scoate cu boii și le trage 'n curte.

Acolo le-a lăsat el multă vreme, fără să știe el ce e în ele. Într-una din zile însă, socoti că s'au uscat și puse să le spargă.

Încep slugile, dar n'apucară să spargă bine un lemn de acela, că odată se isbește securea de ceva tare, și.. zing... zing.... zing!, curge, neicuțule, aurul pe pământ. Dă și în alelalte, tot așa.

— Mare e puterea ta, Doamne,—zice Badea Radu; se vede că ban la ban trage. Ce să fac eu cu atâta bănet?

Mai stă ce mai stă la gânduri, apoi, odată îl luminează Cel-de-sus și zice:

— Ia, să fac un han mare, mare și acolo să bag toată lumea să mănânce de pomană și să zică „bodaproste“.

Așa. Și la o lună, hanul era gata. În el se găteau mâncări fel și chip, și se ospătau toți nevoiașii. Badea Radu făcea milostenii în dreapta și 'n stânga la unul și altul, din orice sat ar fi fosti până s'a dus vestea și la feciorul bogătaşului, ăla care dăduse pile pe gârlă.

Vine și el să vază și să ceară de pomană, că la asta ajunsese acum, iar mâna pe lucru nu puneă, să moară naiba.

La han, ce să vază? Lume după lume! Când își aruncă ochii la scara casei lui Badea Radu, vede feciorul sărac, vede o spărțură de piuă din alea pe cari le dăduse pe gârlă. O cunoaște că e dela el, și începe:

— Nu, hm!

— Ce te uiți, măi omule?—întreabă Badea Radu.

— Cunosc lemnul ăsta că e dela mine.

Și-i spune toată *tanja*.

— Dacă-i așa, iacă: tu să fii de aici înainte mai mare peste slugile mele. Te învoești?

— Mă învoesc!

Intră în slujbă și începe să-și facă meșteșugul. Da el eră lacom, și acum iar își puse în gând să se îmbogățească. Luă pe slugi la zor, le păcăliă și le *duduiă*. Azi așa, mâini așa,—oamenii încep să țipe, să *chifuiască* și să spuie stăpânului că de l-o mai ține pe ăsta mai mare peste ei, își ieau tiliuțele d'acolo.

Acù, de, ce eră să facă Badea Radu? Și, cum să scape de el?

Face patru pâini cât una și alta: trei albe și una neagră. În cele albe pune câte trei sute de galbeni iar în a neagră, nimic. I le dă feciorului de bogătaş și-i mai dă și un cal:

— Măi băete! Tu nu faci de mine! Mergi sănătos, da să nu pleci cu mâna goală. Ieă calul ăsta și pâinele. De ți-o fi foame până acasă, să mânânci din pâinea neagră, iar pe cele albe să le duci până acasă la tine. Ai înțeles?

— Înțeles!

A plecat, dar de unde să asculte ticălosul de sfatul lui Badea Radu? Pe drum i s'a rupt pofilul: a dat o pâine albă să i-l dreagă; s'a rupt chinga: a dat o pâine albă să i-o cârpească; i s'a rupt frâul: a dat și pentru ala tot o pâine albă. A rămas doar cu pâinea cea oacheșă, și s'a tot dus spre casă.

Acù, ăia cari-i dreseră lucrurile erau toți clăcași d'ai lui Badea Radu. Că pe *tălâmb* îl duruseră, pe semne, mânilă să le coasă. Ce-și zic ei?

— De ce să mâncăm noi, măi vere, pâinile astea, așa albe și frumoase? N'ar fi mai bine să le ducem plocon lui Badea Radu? Că dela el trăim!

— Ba bine!

Și i le-au dus.

Le-a pus Badea Radu pe masă; se tot uită la ele și se miră: cum dă el banii și-i vin înapoi!

Așa. Iar după câtvă timp, feciorul fără noroc, ne mai putând trăi cu sărăcia,—că acum ajunsese vorba ăluia:

Cu dare de n'are,

Cu curtea plină de bătătură,

Având o capră, și oi mai puține,

se întoarce înapoi la Badea Radu.

-- Ei, măi băiete, ce-ai făcut cu pâinile?

Îi spune.

-- Ai făcut din capul tău ori te-a povăţuit cineva?

-- Ba eu cu *fierul* dela mine!

-- Păi, bine e aşa, măi *tântăvane*?

- De, domnule, ce eră să fac! Să mă canunesc pentru trei pâini?

-- Aşa. Iată, mă ticălosule, pâinile. Vezi ce-a fost în ele?

I le arată. Apoi începe să-l bată. Trage-i, ca la fasole. Şi-l tot judecă, *şi-l goneşte* cu bătaia.

Şi atunci plecă de acolo pentru totdeauna feciorul cel fără noroc şi minte, tot plângând şi blodogorind.

-- Măre, măre! Tot ai lui Badea Radu au fost banii mei!" (1).

(1) *Ion Creangă*, VII, pp. 262-6.

Semnul și însemnarea comorilor.

Sunt câteva semne după cari se cunoaște locul unde este îngropată o comoară, atunci când flacăra ei nu se vede. Astfel:

Pământul ars de flacăra comorii se face sguros, va avea o colorare cenușie-deschisă iar pietrele ce vor fi pe acolo, vor fi ruginii (1); luând din aceste pietre și ducându-le la vrăjitori pricepuți, ei vor putea spune dacă din banii acelor comori s'a luat ceva vreodată ori ba (2).

Pe locul sub care se află o comoară, nu crește nimic, din pricină că para ei nevăzută arde verdeața; această pară de altfel ar frige și pe cel ce-ar trece pe-acolo (3).

Sub locul unde cineva a fost apucat de *ducă-se-pe-pustiu*, se află comori (4).

Dacă cineva, dormind într'un loc, se trezește a doua zi cu jumătatea de cap cu care a stat la pământ, înălbită, să se știe că a dormit pe-o comoară (5).

În sfârșit, „alții mai spun că e comoară și în locul unde se înverzește pământul și e crăpat, ori dacă într'un loc găsești bani și sunt banii muceziți și îi găsești pe pământ așezați cumvă, atunci iar locul acela e comoară” (6).

Când aceste semne nu se văd, nu rămâne alt mijloc de aflat

(1) *Șezătoarea*, V, p. 108.

(2) *Ibidem*, p. 111.

(3) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu. - Gorovei, *Credinți*, p. 73. - Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251: „Locul unde joacă comoara se cunoaște, că vine locul de e ca pârlit, dar omul, dacă nu vede flacăra, și vede numai locul pârlit, nu știe dacă e pârlit de comoară, ori poate să fie pârlit că au jucat acolo *lelele*”.

(4) *Șezătoarea*, V, p. 111; VI, p. 28. -- Gorovei, *Credinți*, p. 73.

(5) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu. -- Gorovei, *op. cit.*, p. 73.

(6) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

comoara decât pândirea clipei când trebuie să joace banii, și însemnarea locului, atunci sau alte ori, pentru ca săparea să se facă a doua zi, cu uneltele cari, firește, lipsesc celui ce vede arzând comoara.

Însemnarea locului se face prin unul din mijloacele următoare :

Când cineva vede para de departe, înfige un *cuțit* în pământ, ca să ardă comoara până când va ajunge în locul acela, unde urmează să-l însemne (1).

„Cei ce voesc să vadă comorile arzând, trebuie să stea și să vegheze toată noaptea spre zilele cele mari cu o *lumânare* aprinsă și cu *foc* în vatră, și să fie pregătiți cu o *batistă* sau cu o *petecă* albă. Iar când văd banii arzând, atunci să nu fugă către ei, ci să arunce batista sau petica sau un alt obiect oareșicare de pe sine jos, căci atunci banii ard neconținut până ce merge și ajunge omul la ei ; atunci banii ies în sus și se opresc atât de aproape de fața pământului, cât de înalt e obiectul aruncat. Așa, bunăoară, dacă aruncă o opincă, atunci să se știe că nu va săpă mai mult decât un lat de mână. Dacă aruncă un papuc sau o cioboată, atunci se zice că banii sunt asemenea foarte afară. Dacă aruncă cureaua sau brăul, atunci [banii sunt] până la brâu de afund. Dacă lasă pălăria sau cușma, atunci sunt ei cât un stat de om de afunzi în pământ. Iar dacă nu face aceasta, adică dacă nu aruncă nimic ca semn, atunci banii fug în fundul pământului, și nu poate da de dânșii.

După ce a aruncat unul dintre obiectele sus arătate și după ce a ajuns la starea locului, trebuie să împlante pe locul acela unde arde, un băț sau să pună un alt semn, anume ca să cunoască a doua zi locul când va merge să-i desgroape, căci atunci, când i-a văzut că ard, nu e bine de desgropat, pentru că foarte lesne poate să se *schimosească*. Bățul care se împlântă ca semn nu e bine să se împlante tare afund, pentru că banii de comun se ridică până acolo, până cât de afund e bățul, și în altă zi poate foarte bine să-i desgroape“.

Alte ori, „cel ce a văzut undevă arzând bani, iea un semn de acolo, de-i aproape, iar de e departe para, să iea ceva dela brâu, să împlante în pământ, unde se află, și apoi para stă până ce ajunge la ea, dară semnul să nu-l mai iea.

(1) *Șezătoarea*, V, p. 108.

După ce a luat semnul, să caute *buricul pământului*, — un fel de burete ce se întrebuințează și ca leac contra tăieturilor, și *aghiasmă* din nouă *case* vecine, cari nu sunt adăogite, nici stăpânii lor căsătorii a doua oară, să meargă la locul unde-s banii îngropați, să încunjure locul și să-l stropască cu aghiasmă, zi-când următoarele cuvinte :

— Acesta e buricul pământului; vă încunjur și vă poruncesc, banilor, să ieșiți afară, precum a poruncit Dumnezeu în dealul Vavilonului de au ieșit multe feluri de hrană pentru cei cinci cuconi și mai multe suflete; așa poruncesc și acestui loc, să ia-să banii afară! Până acum ați fost ai pământului, dar de acuma înainte sunteți ai noștri, cari suntem aici. Și vă stropesc cu apă dela casa lui Dumnezeu, strânsă dela nouă locașuri, ca să fugă ce este pe lângă voi, banilor, până nu stropesc; dar de n'a fugi, îl nimicesc!

După rostirea acestor cuvinte, să vie acasă, să facă metane în cruciș, și apoi se arată *Schima banilor*, și-i spune cum să-i sape și ce să facă cu dânșii, după ce i-a săpat" (1).

Prin Transilvania se crede că cel ce vede „para, să înfigă în locul *indegetat* de foc o *furcă de fier* sau chiar numai *cuțitul* său, însă cu mult mai sigur este, dacă lasă iute să cadă cuțitul îndreptat cu vârful în jos, de trei ori, pe obiala piciorului drept și să-l ridice asemenea de iute, aruncându-l apoi în foc. Dacă face el aceasta dimpreună cu un al doilea, apoi să păstreze tăcere, și anume tăcerea cea mai profundă. Dar încă și mai mult să se ferească de onestitate, pentrucă, precum în tot locul, așa bate ea și aici pe însuș stăpânul său, aduce în casă pe *Dracul*, ca păzitor al comoarei astfel câștigate, iar acesta împărtășește apoi numai singur foarte puțin din comoara păzită, aducând astfel daună, nu numai celui neonest, dar și tuturor casnicilor. De-a-semenea are și aicea coloarea albă un farmec atât de silitor și de învingător asupra reprezentanților întunerecului, în cât ei trebuie să jertfească comorile lor... Vai însă și de acela care astupă o groapă din care s'a scos o comoară. El își pierde viața sa și viața săpătorului de comori" (2).

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, pp. 244--6.

(2) *Ibidem*, p. 248.

Prin alte părți, asemenea din Transilvania, se spune că flacăra care joacă de-asupra comorii nu-i altceva decât *Omul ăl alb* sau *Îngerul*, — pentru comorile curate, — care chiamă pe cel ce vede flacăra înălțindu-se de trei ori, ca să vină și să pună semn pe locul unde s'a ridicat para (1).

Prin alte părți „dacă ți s'a arătat comoara și n'ai băgat bine de samă locul, atunci zice că să te duci să ieai pământ de acolo și să-l vezi, că se cunoaște, că e mai altfel decât în alte părți. Ori, dacă nu, să te duci și pe unde ai văzut flacăra, să ieai și să presari *cenusă* și să lași noaptea așa, iar dimineața să te duci și să vezi că se întâmplă să calce, ori om, ori lighioană, ori ceva, și unde se întâmplă să calce, acolo e comoara” (2).

Prin jud. Tecuciu se crede că pentru a putea ajunge la locul unde arde o comoară, ca să pui acolo un semn, pe care să-l găsești a doua zi, trebue să lași în locul unde te afli, și de unde ai văzut pâlpâind para comorii, o *haină*; ne făcând astfel, para se stânge până vei ajunge la dânsa (3).

Tot prin aceste părți, și tot spre acest scop, se crede că este bine să înfigi în locul unde a ars comoara un *cuțit* iar peste cuțit să pui *căciula* (4).

Prin jud. Vâlcea se zice că e bine dacă pui semn o *stramă* de haină (5).

În sfârșit prin alte părți se crede că este bine să se facă pe acel loc o *groapă*, căci comoara, de se va mută, se va mută și groapa cu dânsa, și astfel va fi ușor de aflat (6).

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

(2) *Ibidem*, p. 253.

(3) Cred. Rom. din com. Teșeu.

(4) Idem.

(5) G. Ceaușanu, *Superstițiile poporului român*, p. 53.

(6) A. Gorovei, *Credințe*, p. 73.

CAPITOLUL VII.

Săparea comorilor.

Credințele cari se leagă de săparea sau desgroparea comorilor sunt următoarele:

Macedo-Românii, înainte de a începe săparea locului visat că ascunde o comoară, presară *cenușă* pe acel loc, după care taie *animalul* a cărui urină va fi aflată,—de bună samă că a două zi, —acolo. Astfel urmând, după săpare, se poate găsi comoara. Dacă nu se va urma astfel, va fi primejdie de moarte pentru cel ce sapă (1).

La săparea unei comori, să fie unul singur,—cel ce-a văzut-o,—căci numai astfel acela va isbuti, de oarece, fiind mai mulți, cu greu se vor stăpâni și nu se vor da la gâlcevire:

„Trei oameni, frați,—nu știu ce-or fi fost,—știau o comoară și s'au dus s'o sape tustrei. Înainte de a începe a săpă, a zis unul:

— Să fim oameni cum se cade; câți bani ne-a dat Dumnezeu amù, să-i împărțim frățește.

— Da, să-i împărțim frățește,—au zis ceilalți într'un glas și s'au dat cu toții la săpat.

Au săpat ei și au scos banii, și amù eră să-i împărțească. Unul a zis:

— Măi, lăsați să mă duc eu acasă, să aduc ceva demâncare, că eu tare-s flămând, și poate-ți fi și voi. Tot i-am spus nevastei să facă niște plăcinte.

— Dă, du-te, numai să nu zăbovești!—au zis ceilalți.

Și-a plecat în sat.

Ce gândiă el:

— Am să spui nevastii să facă niște mâncare otrăvită și am să le

(1) Cosmulei, *op. cit.*, p. 51.

duc ca să mănânce cei doi, și după ce-or mânca ei, îndată au să moară și toți banii au să-mi rămâie mie! (1).

Când a ajuns acasă, i-a spus nevastă cum să facă mâncarea, și el a mâncat altă mâncare neotrăvită. Nevasta i-a făcut și el s'a întors vesel înapoi ca și cum ar fi pus mâna pe comoară.

Cei ce-au rămas la comoară, ce s'au gândit ?

— Măi, ce să mai împărțim banii în trei părți ! Când va veni celalt cu mâncarea, să-i tragem amândoi câte un glonte în piept !

— Măi, că bine ai zis ! — răspunse celălalt.

Și-au încărcat puștile, că aveau puști cu ei, și când l-au zărit viind, i-au și ars câte un glonte în piept. Căla a și căzut la pământ.

Unul s'a dus de i-a luat mâncarea ce-o aducea, și au mâncat bine amândoi. N'a trecut mult, și-au închinat și ei steagul" (2).

Și Macedo-Românii cred că cel ce vrea să sape o comoară (3), să meargă singur, căci altfel făcând, „Stihiul va s'mâncă părăsli“, adică Stafia (4) va mânca paralele și săparea se va face degeaba.

Dimpotrivă, prin Bucovina aflăm credința că la săpatul unei comori, *trebuie să fie mai mulți inși* : „Cel ce a văzut banii arzând și și-a însemnat locul, rar când poate singur să-i sape. De aceea trebuie să meargă mai mulți inși ca să-i sape, însă să nu fie cu soț, ci fără soț, adică trei, ori cinci, și să fie toți într'un gând, să nu gândească unul una și altul alta, căci atunci n'au noroc.

(1) Această pregătire a otrăvii pentru altul, se întâlnește și în alte povestiri, cari au ca titlu : „Cine dă, lui își dă !“ Cf. Pamfile, *Mitologie românească*, I. pp. 351 și urm.

(2) *Șezătoarea*, V, p. 111. Povestirea are o sumă de variante.

(3) I. Nenițescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, București 1895, p. 534 : „Când cineva visează că într'un loc oarecare ar fi ascunsă o comoară, este ținut să nu spuie nimănui visul, ci să meargă singur și să sape în tăcere, și va găsi comoara“.

(4) *Ibidem*, p. 535 : „Prin Stafia aceasta se înțelege aici spiritul gardian al comoarei, care prin blestemul sau menirea ce a făcut cel ce-a ascuns comoara, s'a legat a păzi averile ascunse, până ce va veni să le caute și să le găsească acel căruia a fost menită comoara. Această credință este în strânsă legătură cu credința că spiritele celor zidiți în *ziduri*, se însărcinează a păzi trăinicia zidurilor, și deci e legată și cu credința în luarea *umbrei*, cu cea a tăierii *cocoșului* dela punerea temeliei și altele“.

Prescripțiuni legale, fac totuși pe-alocuri să se producă cereri de autorizații pentru săpări de comori ; cf. *Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice pe anul 1914*, p. 51 : Prefectul de Buzău care să se desgroape o comoară din com. Cănești, la locul numit „Crânguri“.

Intercându-se unul care n'are noroc, ca să desgroape banii aceia, îl pedepsește Dumnezeu, schimosindu-l în tot felul" (1).

Dacă comorile sunt necurate, „un *băiat din gemeni* își unge *unghiile* dela degetele cele groase ale ambelor mâni cu *mîr sfințit*, se duce apoi peste locul unde se află comoara, și se uită prin unghiile cele unse, vede comoara, și atunci, fie ea ori și de cine păzită, o poate lua" (2).

Prin jud. Suceava, când merg mai mulți inși la săpat, se uită să vadă dacă vreunul vede pe deasupra vre. un lucru. Dacă lucrul acela,—care poate fi masă, scaun ori altceva,—este de aur, și comoara va cuprinde aur; dacă va fi de argint, și comoara va fi de argint. Norocul la comoara săpată, va fi numai al celui ce va vedea acel lucru (3).

Prin jud. Botoșani, lucrul care se găsește pe comoară, se chiamă *bour*, — „bourul comorii" (4); tot astfel și eu îmi amintesc cum căutam în copilăria mea mai cu dinadinsul bani prin preajma unui loc unde aflam un gologan (5).

Mai pretutindeni se crede că înainte de a începe să sape comoara, trebuie să se îndeplinească legământul pus de cel dela care a rămas comoara. În această privință iată câteva credințe sucevene:

„Când te duci să sapi o comoară, să-ți ieai sapă, hârleț, cazmă și încă următoarele lucruri: *lumânare din ziua de Paști*, *smîrnă* din cădelnița popii și *usturoiu*. De ai lumânare de *paroiu*, nu-ți mai trebuie alt nimic; poți să te duci cu pieptul deschis; n'ai de ce să te temi.

Cu usturoiu se unge în cruciș pe față, când se apropie de comoară, și zice niște cuvinte [cari nu se pot ști decât de acei ce sapă].

În timpul când sapi comoara, *Știma banilor*, — Dracul, — iese și mereu umblă în jurul omului, prefăcându-se în iepure, vulpe, lup, urs. La urmă se face om și se apropie de acel care sapă comoara, ca de trei pași și zice:

— Ce cauți aici?

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 246.

(2) *Ibidem*, pp. 249-50.

(3) *Șezătoarea*, V, p. 108.

(4) Cred. Rom. din com. Trușești, împărt. de d-l C. Atanasiu.

(5) Com. Teșu, jud. Tecuciu.

— Vreau să sap și să ieau banii !

— Cè ai să faci cu banii ?

-- Am să dau milostenie pe la mănăstiri, -- după cum trebuie.

Dacă banii au fost puși în pământ cu condițiunile aceste, atunci Știma zice :

— Fie după cum ai zis; numai să te ții de cuvânt !

Dacă cel ce a pus banii în pământ a zis „cum i-am luat eu, așa să-i iea cel ce i-a găsi“, atunci Știma zice :

— Să-mi dai cap de om și ți-oiu da banii !

Dacă cel ce sapă e lacom de bani, îi dă Știmei pe unul din familia lui.

Dar vai de sufletul care-i dat Știmei pentru așa fel de lucru !...

Un om din satul Păltiniș, com. Neagra Șarului, a săpat o comoară, și Știma banilor i-a cerut un cap de om. Dintru'ntăiu, mai nu-i venià la socoteală condițiunea asta, dar îndoindu-l lăcomia de bani, i-a dat Știmei pe o nepoată a lui, ce o înfiase el.

Nepoata omului erà de opt ani, și după ce a dat-o *uncheșu-său* Știmei, în timp de patru ani, copila s'a făcut hâdă și închircise, de erà ca una de trei ani. Ea știà din ce pricină i se întâmplase una ca asta, și mereu se rugà lui Dumnezeu să-l hrănească de bani pe uncheșu-său.

Copila a murit în chinurile cele mai îngrozitoare, — Dumnezeu a lucrat, — da nici uncheșul copilei n'a avut moarte bună“.

Apoi, o altă povestire :

„În Transilvania, — nu știu anume în ce localitate, — erà o comoară. Și au umblat oameni de toate națiile: Unguri, Secui, Nemți, ca să și-o sape și să-și iee banii, dar Știma banilor le cere *„cloșca lor cu pui“*. Și fiindcă nu înțelegeau ce vra să zică Știma cu vorbele acestea, n'au putut să iee banii în ruptul capului.

Acù, s'a dus un Român, a săpat comoara și numai ce vine Știma banilor :

— Ce-ți trebuie, măi ? — a zis răstit Știma.

— Bani; alt nimic !

— Dacă vrei să-ți dau bani, să-mi dai și tu *cloșca ta cu pui*.

Cloșca cu pui nu erà alta: *femeia și copii*, și românul aveà nevastă cu patru copii.

— Ți-oiu da-o, dar întâiu să duc o pereche de deșagi de bani cu calul acasă, și când m'oiu întoarce, am să-ți aduc cloșca cu pui, și atunci mi-i da și banii aceștia!altți.

— Bine!

Și l-a lăsat pe român de și-a umplut o pereche de desagi și s'a dus acasă. Românul se întoarce înapoi fără să aducă pe nevastă-sa.

— Ei, n'ai adus cloșca?

— Ți-am adus-o și-am lăsat-o în cutare loc!

Și românul dă să-și umple iară desagi.

— Să nu pui mâna nici pe un ban; întâiu să-mi aduci cloșca aici și pe urmă iea-ți-i!

— Eu așa-ți dau cloșca: dacă mi-i face *turtă de cenușă* și după ce-i coace-o, să mă văd printr'însa ca'n oglindă.

Știma s'a necăjit fel și chip, da de unde să facă una ca asta.

— Ei, yezi? Cum nu poți să faci tu aceasta, așa, nici eu nu pot să-ți dau cloșca.

Când a auzit Știma așa, a sărit de-o palmă dela pământ; s'a mâniat foc și nu se lăsa de tot la român.

Atunci românul a scos bricinarul dela berneveci, a rupt cheotoarea dela gura cămeșii și a legat cu bricinarul degetul lui cel mic la rădăcină și cheotoarea de vârful aceluiaș deget. Strângea de deget și cu bricinarul și cu cheotoarea. Știma *se vânjolia* pe jos, să moară, și tot nu se da. Românul n'o slăbiă; mereu strângea de deget.

Știma, văzând că nu-i chip, i-a zis Românului:

— Iea-ți banii, și femeia fie a ta, numai dă-mi drumul, că tu ești mai al Dracului și decât mama Dracului.

Românul întâiu a umplut desagi cu bani, s'a dus cu dânșii acasă și iară s'a întors, până i-a gătit. Pe Știmă a tot chinuit-o până ce i-a zis iară:

— Mă rog la toți Dumnezeii cari-i ai, lasă-mă că nu ți-oiu face nimic, nici ție, nici la urmași de urmașii tăi!—și abiă mai putea suflă.

Românul i-a dat drumul Știmei, de s'a dus pe pustii" (1).

Am văzut mai sus cum legământul, pe lângă că trebuie să fie greu de îndeplinit, să fie și greu de înțeles; căci, cât trebuie să se gândească cel ce sapă, de pildă, până să-și deslege ce-i aceea „cloșca cu pui“?

(1) *Șezătoarea*, V, pp. 103–10.

În următoarea povestire, iată un alt soi de legământ:

„Omul se dusesese la pădure după lemne. Pe la amurgul serei vede arzând o comoară, pe care se află un *spurcat* de om. Omul văzând comoara, s'apucă s'o sape.

Odată i se arată un Drăcușor mic, negru ca ceaunul, cu fes roș în cap, cu ochii ca focul și cu niște cănci la mână ca colții pieptenilor de câlți, și-i zice:

— Ce faci, măi omule, acolo?

— Ia, săp comoara asta!

— D'apoi ai împlinit condiția pusă de stăpânul ei când a îngropat-o în pământ?

— Ce condiție să îndeplinesc?

— Ca să mânânci spurcatul ista, ș'apoi s'o ieai.

— Il mânânc, bre!

— Când l-ai mânca, să vii s'o ieai!

Și omul naibei, șiret și sucit cum eră, iea spurcatul, îl învălește într'un ștergar, îl duce acasă, îl pune în cuptor, îl usucă bine, îl pisează ca chiperul, și când mănca borș ori lapte dulce cu mămăligă, presără și câte puțină făină din spurcatul uscat.

Când găti de mâncat spurcatul, se duse să-și iea comoara.

Necuratul crăpă de ciudă că rămâne și fără bani și fără om, și căută să puie omului bețe în roate. Dar omul, prin câteva cruci făcute cu duh curat, îl isgoni și-și luă comoara" (1).

Prin unele părți se zice că dacă la săpare se găsesc *măsele* de *Ciumă*, acestea nu se ieau, ca să nu moară de ciumă cei ce au săpat comoară" (2).

La săpat, nu trebuie să cadă țărână în groapă, căci orbesc cei ce sapă (3).

Groapa nu se astupă (4); alte ori însă se zice că groapa să se astupe, după ce se pune într'însa *grâu* sau *porumb*, ca să nu moară cel ce-a săpat-o (5).

În groapă trebuie să se mai lase din banii găsiți, ca să aibă ce numără Scima banilor în fiecare zi (6).

(1) *Șezătoarea*, I, pp. 285. 6.

(2) *Ibidem*, V, p. 111.

(3) *Ibidem*, I, p. 285.

(4) *Ibidem*. — Gorovei, *Credinți*, p. 73.

(5) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251.

(6) *Ibidem*, p. 247.

Din banii luați trebuie să se dea la fete sărace și femei văduve ca cel ce i-a luat, să aibă parte de dânșii (1).

De câte ori nu s'au ținut în socoteală aceste lucruri, săpătorii n'au ajuns la aceeace doriau. În această privință iată câteva povestiri;

Întâia este culeasă din jud. Tecuciu, în următoarea cuprindere:

Doi inși au dat de torțile unei clădiri într'o surpătură, pe malul Siretului. Au încercat s'o sape, dar îndată ce săpau oleacă, groapa se astupă la loc.

Au săpat așa degeaba mereu, până când într'o seară le ieși din pământ un *călugăr* bătrân, de-și ridică sprincenile cu cărja. Eră *Necuratul*, căruiă îi eră juruită comoara.

Călugărul le grăi:

— De geaba vă trudiți voi; comoara asta este a mea!

Și cum a zis, a și pierit.

Oamenii, dacă au văzut că nu mai pot umbla într'ascuns, au spus la primărie, și de acolo s'a pornit lume multă la săpat la comoară. Dar, ori cât se trudiă norodul, eră în vânt: Călugărul veșnic le dăramă din maluri și veșnic le spuneă să nu mai sape, căci nu vor ajunge la nici un capăt.

Oamenii au adus nouă popi și popii au început cetanie mare, și numai așa au făcut oleacă de spor. Dar, cum tinchiau preoții din cetit, *Necuratul* iar se arătă, iar dăramă, și iar îndemnă lumea să nu se mai trudească.

Preoții au cetit înainte, oamenii au zorit cu săpatul, dar când ajunseră să răstoarne comoara în lada primăriei, călugărul și-a sprijinit toiagul în toarta căldării, și când a apăsat-o odată, a afundat-o cu mult mai adânc decât cum eră la început(2).

A doua povestire se aude prin jud. Prahova:

„Acum să vezi,—zice o bătrână,—să vezi dumneata, ce-a tras bărbatu-meu cu o comoară pin grădina lui:

S'a pus într'o noapte s'o sape cu un frate a lui și cu unul Ion al Anichii. Cum începură să sape, s'auzi de sub pământ un șgomot mare, așa ca un reghiment de călăreți, cu arme grele. Ei

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 251: „Și când [el] să cheltuești din bani, se zice că e bine să faci mai întâiu o pomană, și popii să-i cumperi un patrafir, și să faci și o haină“.

(2) Culegere din com. Negrilești, dela Simion al Bordei.

luară cu ei icoane, apă sfințită, alea.... Cum stătău sgomotul de sub pământ, începură a trece în goană mare pe drum o turmă de *mânji* cari nechezau năprasnic... (1).

Acum, după ce trecură mânjii, iată că vine pe ogoare *un om înalt*, înalt și slab, care a trecut gardul pășind și i-a întrebat:

— Ce faceți aci, oameni buni?

— Ia, căutăm și noi ceva!

— Degeaba căutați, că nu sunt ai voștrii, ci ai mei!

Și cum a zis, s'a lăsat în groapă cu picioarele și s'așezat pe a margine. Ion al Anichii care eră în groapă până la gât, n'a așteptat multe și a țâșnit afară. Au luat-o cu toții la fugă. Bărbatu-meu a întors capul și a văzut pe *omul ăla lung* cum puneă pământul la loc în groapă.

Dracul, dacă sunt banii jurați lui, nu lasă pe nimeni să-i iea. Dacă nu-s ai lui, n'are hodină până nu-i dă cui se cuvine"(2).

A treia povestire se aude prin Oltenia, cam tot în aceeaș cuprindere:

„În pământ se găsesc multe comori și *visterii* de bani îngropate la locuri însemnate de oameni bogați din lumea veche. Noaptea, mulți oameni văd banii jucând, acolo unde este îngropată comoara. Pe locul acela răsare foc și bălbătaie.

În lumea veche, într'o țară care azi nu mai e, trăia un moș și o babă. Ca copil, aveau un nepot, un băiețel, pe care îl botezase și îi puseră numele *Dragu*, pentru că eră bun și drăguț. Moșul aveă avere, bani mulți, nenumărați, și nu știă cui să-i lase după moarte. Pe toți i-a îngropat în pământ și le-a pus semn. Baba ținea la ei, căci și ea muncise la strânsul lor. La moarte, pe patul de zăcere, s'a luat la ceartă cu baba. Moșul vrea să lase banii moștenire băiatului, iar baba nu voiă, în ruptul capului.

— Să-i lăsăm lui *Dragu*!—zicea moșul.

— Ba să-i lăsăm lui *Dracu*!—răspundea baba.

Moșul a murit, și baba, cu descântecile ei, a cântat și a descântat banii moșului, până a pus Dracul stăpânire pe ei. Băiatul nu i-a mai putut lua și au rămas în pământ ascunși.

(1) Urmează: „că Dracul se poate preface în tot felul de lighioane, în om în femeie, în cal, în pisică, în ied; numai în *oaie* nu“, — dându-se și legenda.

(2) *Drum drept*, X, p. 719.

Astăzi, dacă cineva îi descopere, dracul îl pocește și se ține de capul celui ce se folosește de ei (1).

În această privință, iată și următoarea povestire a unor căutători de comori, pe cari le văzuseră arzând pe o păscătoare de cai :

„Aveam în mână o nuielușă de fier lungă și subțire, cu care dam în cai. Ajunsesem la o luncă din mijlocul pădurii, unde văzurăm din loc în loc niște grămezi de pământ proaspăt scormonit. Par'că erau făcute într'adins. Din doi în doi pași, un mușuroiu, alături cu o gaură lată de vre'o două degete.... Mă siliu și făcui să intre [varga] toată în pământ. Începui să ciocănesc, și se auzi un sunet metalic, a plin, de vreo oală sau ulcică, care ne-a făcut să ne înghețe sângele în vine... Am dat peste comoara căutată de ceilalți.

Lărgirăm gaura căsă putem băga mâna și să scoatem oala cu galbeni.

Începuse să se arate zorii zilei, când, băgând mâna asta stângă înăuntru, am dat de ceva tare și ascuțit, ce-mi intra în degetul ăsta arătător. Mai lărgirăm nițel gaura, și după puțin timp eră scoasă afară. Când o văzurăm, scoaserăm amândoi câte un strigăt. Am aruncat-o cât colo, și ne-am făcut cruce de frică. Ce găsisem? O căpățină de mort, aproape putrezită și grea de pământul așezat pe ea....

Și nici nu știu când ne-am trezit acasă. M'am culcat, dar nu se lipiă somnul de mine de loc; vedeam numai schelete și căpățini de mort. A doua zi mă scol obosit. Mă dureau șalele, oasele și capul, par'că muncisem e săptămână, iar mâna n'o simțeam de loc..."(2).

Din unele părți transilvănene, avem următoarele credințe ieșite tot din felurite povestiri:

Despre o comoară, «Baia Buhii».

„Acolo e lucru necurat, știu eu. În *vrăjbi*, când oamenii nu-și aveau unde a-și ascunde *scumpeturile*, zice că s'au dus într'o noapte doi stăpâni cu două slugi să-și ascundă bogăția în pământ. Două căldări mari pline cu galbeni, Le-au ascuns într'o groapă săpată *la răcina unui fag*. Când colo mai târziu, vroiau să vadă de ele: iea banii dacă ai de unde! Nu mai erau nici căldări, nici galbeni. Le înghițise pământul. Adică le înghițise

(1) *Ghilușul*, I, no. 11-2, pp. 18-9.

(2) *Albina*, XIX, pp. 93-5.

Necuratul, că bag sama el îi mai mare peste banii ascunși în pământ. Cum umblau stăpânii necăjiți, strigând în dreapta și în stânga, iaca aud într-o seară că băieșii dela Baia Buhii au dat peste două căldări în gura băii, că pe atunci lucrau și pe acolo băieșii, ca la alte băi. Au cercat ei să ridice căldările, că erau întoarse cu fundul în sus, dar n'au putut. Și pe când se căsniau să le urnească, iată *Bată-l-ciurma* iese de sub căldare, scuipând flăcări și *piatră pucioasă*. Au rupt-o la fugă bieții oameni, de le sfărâiau călcâiele. Când să meargă în ziua cealaltă la baie, mai intră dacă mai ai pe unde! Satana îngrămădisise două stânci deasupra intrării, de nu mai eră chip să răsați. Când s'au pus să le urnească din loc, auziau zbierăte și țipete, încât n'a mai cutezat nimeni să se apropie pe-acolo. Ș'așa baia a rămas pustie" (1).

„Comorile legate se zice că nu se arată în ori ce vreme: se zice că ele joacă numai în puterea nopții de *Sf. Gheorghe* și de *Ispas*. Se întâmplă de vede comoara unul, cui nu e dăruită, dar, ori o vede de departe și nu o poate găsi, ori dacă vrea să o scoată, comoara fuge de *odorogeste* și face sgomot, ca și cum ar umbla niște care, dar de văzut nu vede nimica. Că de multe ori aude omul odorogind în tiudă, aude trosnind mesele, scaunele și grinzile dela casă, face feștanie și tot odorogeste, și atunci știe de bună samă că e comoară, și se duce la cărturăreasă de-i dă cu cărțile, ori îi caută în pascălie și îi spune verde că în casă la el, ori în grădină la el, ori în curte la el e comoară; dar dacă e, n'are ce face dacă nu-i e dată. Și dacă își face într'adins s'o scoată, când e să dea de ea, atunci îi piere, de se mai bagă încă pe atâta în pământ.

La unii li s'a întâmplat de au săpat comoara și au dat de ea, și au văzut și galbenii, dar n'au putut să-i iea, că erau bani dăruiti *Ălui din bolovani*, și când dau să-i apuce, le alunecau printre degete, că pe banul dăruit Ucigașului, nu se poate face nimeni stăpân.

Alții, iar, dacă li s'au arătat, ș'au început să sape, și auziau că sună a comoară (2), cum vreau să o scoată mai iute, au pomenit

(1) Al. Ciura, *op. cit.*, pp. 109-110.

(2) Și prin jud. Tecuciu se crede că dedesuptul unui loc care sună a gol, se află o comoară.

pe *Ucigă-l-crucea* și atunci numaidecât comoara a început să odorogască ca cum tună Sânt-Ilie, și să fugă pe sub pământ. Căci nici o comoară nu se poate scoate, dacă pomenști de *Necuratul*; și când începi să sapi, gândul numai la Dumnezeu să-ți fie și să-ți faci sfânta cruce și altceva să nu vorbești decât tot de Dumnezeu.

Alții, iar, dacă li s'a arătat comoara și au văzut-o unde e și au pus semn, când s'au dus s'o sape, s'au dus noaptea prea târziu, și cum săpau și nu mai dau de ea, i-a apucat cântatul cocoșilor și atunci au pierdut-o, pentru că, cât au dat *cocoșii* în cântat, *Dracul* nu mai are putere; de atunci, nici comoara nu se mai arată" (1).

Avem destule mărturii că s'au săpat totdeauna comori. Atâtea movili vechi,—semne de hotar,—au fost mai târziu scociorîte, spre a se vedeà dacă nu cumvã ascund vre-o comoară; ele se întâlnesc mai târziu ca *movili săpate* (2) sau *movili găuncase*.

Și ferește, nu-i de mirare, dacă umblând după comori, se dà peste alte bogății tănuite, bune și acestea, dacă nu pentru săpători, ci pentru istorici (3).

(1) Marian, *Sărbătorile*, III, p. 253.

(2) G. Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, IV, 174: „...*movilă ce este săpată în vârful ei*, și este și piatră pusă într'însa”. — *Miron Costin*, I, p. 333 într'un act din 1488: „Di acolo drept prin mijlocul loziilor până'n doi *movile săpate*”.

(3) Cf. V. Pârvan, *Știri nouă din Dacia Malvensis*, București 1913, p. 29: La 5 April, 1912, cinci locuitori din Bălănoaia--Vlașca, săpând o *măgură*, -- tumulus, —dau la 2 m. 50 de un vas de bronz. — *Miron Costin*, III, p. 5.

Descuiarea comorilor.

Când comorile sunt închise în pivniți, întâia și cea mai mare greutate pentru cei ce le caută este descuiarea ușilor cari au lacăte, obișnuit, peste puțină de deschis. Lucrul acesta se poate ocoli prin pândirea zilei când aceste uși se deschid singure, ca și acei minunați *munți ce veșnic se bat în capete*, și cari odată, numai o clipă, se opresc, spre a da prilej voinicilor să iea un sipușor de apă vie care izvorăște de sub dâșii.

În această privință, iată întâia povestire:

„Se zice că în interiorul piscului Orlea,—în vecinătatea Hațegului,—se află un palat minunat, care-i plin de toate avuțiile și scumpeturile lumii. Palatul, întreg de aur, acoperit cu diamant, ușile, mesele, scaunile, toate de aur, bătute cu pietre scumpe, podolele de argint, iar în palat, pe tronuri strălucitoare ca soarele, șed împărați cu coroanele (1) pe cap, rezemați pe toiege. În colo, prin palat, vrafuri de galbeni de-ți ieau ochii. Porțile acestui palat, spune tradițiunea, sunt jos, în undele râului ce curge pe sub pisc. Ele însă nu *se deschid* decât *odată pe an*, și anume când dă întâiu în toacă, în ziua de Paști; atunci se dă apa înlături, se deschid porțile și stau deschise, cât ține serviciul divin în dimineața de Paști.

Cine va pândi aceste momente, poate să intre în palat să-și iea avuție cât voește; dacă însă ar apucă să se închiză porțile înainte de a ieși el, atunci trebuie să stea închis până la anul.

...Eră un locuitor în oraș, cam într'o ureche de altfel, despre care se zicea că a pățit-o, de a șezut un an închis în palat. Cu toate acestea, sărmanul eră sărac lipit pământului. Se vede că nu putuse luă nimic din avuțiile fermecate ale palatului“ (2).

(1) De sigur, greșală: *coarnele*.

(2) O. Densușeanu, *Tradiții și legende populare*, București, pp. 59—60.

Tot cam astfel se povestește și prin Bucovina despre comoara din muntele Tețin de lângă Cernăuți, rămasă acolo dela Turci, cari o închinară Diavolului : „Spre zile mari, cum sunt Paștile, se deschide poarta cea de fier și rămâne deschisă până ce iesă [preotul] cu liturghia.

Odată, un om din Revna își căută boii, și-a văzut ușile deschise. Înăuntru nu eră nimeni, dar a văzut acolo o grămadă de bani. El a intrat și a luat o cușmă. *Dracul* l-a văzut, și când da el să iasă, *Dracul* iute a închis ușa și i-a prins călcâiul de i l-a rupt. S'a dus cu durere acasă. Sângele curgea după el ca dintr'un bou. Dar boii nu i-a mai căutat că a avut cu ce cum-pără" (1).

În al doilea rând, descuiarea este legată de porunca *Știmei*; cel ce vrea să aibă această comoară, să îndeplinească această poruncă.

„Pe Neagra-Șarului, ținutul Sucevii, eră o vadană, care aveă numai un băiat și zece capre, căci când nu-i locul larg de păscătoare, greu-i de ținut mai multe capete de vite. Așa se mulțămia femeia și copilul cu aceste sufletele de căprioare, cât se poate de mult.

Într'o zi, pe la Ispas, a pornit băiatul cu caprele spre munte, la pășune, prin poienile înălbite de *breabăn* și brânduși. Acolo, întâlnindu-se cu alți băieți, s'a apucat de joacă, lăsând caprele să pască în voie. Și jucându-se el eșă, la o vreme a băgat de samă că nu-s caprele: afurisitele, urmându-și obiceiul, s'au tot îndepărtat, până când nu s'au mai văzut. De asta, băiatul s'a luat după ele, și-a mers, și-a mers până când a ajuns la *Izvorul Voivodesei*.

Acolo, la Izvorul Voivodesei este beciul cu comorile lui *Pintea Viteazul*.

Cum mergea băiatul supărat, dă de o stâncă mare, și în stânca aceea vede o ușă. Stă el și se înhoalbă la ușa stâncii, și numai ce vede *o femeie îmbrăcată toată în alb*.

Femeia aceea eră *Știma comorilor*.

Băiatul, n'a știut ce femeie-i; a întrebat-o dacă nu cumvă n'a văzut pe-acolo niște capre. Dar *Știma* a zis către băiat:

— Lasă caprele, și vino cu mine!

(1) Voronca, *op. cit.*, p. 480.

Băiatul, de voie, de nevoie, a intrat pe ușa beciului, și pentru cele câte le-a văzut, s'a mișnat peste măsură. În mijlocul beciului era o masă de piatră și pe masă era o *gâscă* de diamant, dela care se vedeă în tot beciul. Pe lângă pereți erau numai buți cu galbeni.

Cum ședeă băiatul înlemnit în mijlocul beciului, Știma îl ieă de mână și-i zice:

— Aceste comori sunt toate în norocul tău, dar să ieai bine de samă la cele ce ți-o spune. Din aceste buți să faci șapte *poduri* peste ape, să ridici trei *biserici* în trei sate, să măriți nouă *fete sărace* și la nouă *vădăni* să le cumperi vaci cu vițeii. După ce vei face toate acestea, ceilalți bani să-i întrebuințezi pentru tine, făcând în toată Joia câte o *milostenie*.

După ce i-a spus toate acestea, a luat Știma comănacul băiatului, l-a desdoit, l-a umplut cu galbeni, l-a luat de mână, l-a scos până în ușa beciului, și i-a zis:

— Ce-ai văzut, să nu spui la nimeni până peste trei ani; de azi în trei ani, să vii iarăș la mine, dar bagă de samă că-ți mai spun încă odată: să nu căre cumvă să mai afle și alții, în afară de maică-ta!

Băiatul a uitat de capre, a luat comănacul cu galbeni și a pornit-o pe vale'n jos, spre casă. După ce a ajuns acasă, a arătat mâne-sei comănacul plin cu galbeni, i-a spus cum i-a ieșit Știma comorilor dela beciul lui Pinteă înainte, tocmai la Izvorul Voivodesei și cum a stat de vorbă cu dânsa.

Cu banii, văduva n'a făcut mare lucru. Atâta numai, că s'a dus într'o Duminică la biserică și-a plătit popii leturghie un gălbenaș.

Popa, după ce a gătit slujba, a chemat pe femeie numaidecât la el, ca s'o ispitească; să afle, de unde are galbenul. Femeia la început, s'a ferit să răspundă, dar văzând că popa n'o slăbește, ba că chiar o și *secremențește* că va da-o pe mâna stăpânirii, a spus totul din fir în păr.

Popa, lacôm, pe obicei, a chemat îndată și băiatul, a pus slugile să *întarnițe* caii, și cu toții, au plecat pe vale în sus, spre Izvorul Voivodesei, la beciul lui Pinteă Viteazul.

Acolo, băiatul mai să nu cunoască locul, căci, trecuse o bucată de vreme și iarba crescuse mare, astupând ușa din stâncă. Tocmai

după multă căutare, a aflat ușa, dar atunci și-a adus și băiatul aminte că Știma îi poruncise să nu vină înainte de împlinirea celor trei ani.

Văzând astfel că s'au trudit de geaba, popa și cu slugile sale au pornit spre casă. Nu mult după asta, popa a căzut la pat, a zăcut ce-a zăcut și a murit.

Au trecut și cei trei ani și într-o zi de Ispas, băiatul s'a pornit iară pe cale în sus, până la Izvorul Voivodesei, la comorile lui Pinteza Viteazul. Cum a ajuns lângă stâncă, a văzut de-odată deschizându-se o ușă și în ușă a văzut pe Știma comorilor îmbrăcată în straie albe, care i-a zis:

— Dacă n'ai ascultat ce te-am învățat, de astăzi înainte nu vei mai avea nici un noroc, și nici un fir de minte!

Știma s'a făcut nevăzută iar băiatul a luat-o peste câmp, nebun. Nebun a trăit, și nebun a murit în mănăstirea Neamțului (1).

De cele mai multe ori, aceste comori nu se pot descuiă dacă nu se ating lacătele tainițelor cu *iarba fiarelor*:

Pe la mănăstirea lui Adam, din jud. Tutova, se zice că este o comoară strașnică, pe care o poate vedeă ori și cine. Este făcută în chip de beciu, cu ușă, și cu un lacăt sdravăn pe care stă scris: „Nimeni nu poate umbla aici, fără *iarba hiarălor*“.

S'a încercat „ștatul“ fel și chip, ba a trimis și oști, ca să-și încerce puterea, dar degeaba. Mulți au cheltuit averi, căutând *iarba fiarelor*, dar aceea nu se găsește lesne, pentru că nimeni n'o cunoaște (2).

Prin jud. Brăila se zice că *iarba fierului* e aurie sau arginție (3), sau roșie (4).

Prin Bucovina se spune că *iarba fiarelor* crește pe locul unde a pierit trăsnet un Diavol, — „Ucigă-l-tunul“ (4).

„Unii spun că *iarba fiarelor* e neagră și subțire la fir și crește pe câmp pe unde crește și cealaltă iarbă, doar atât că dacă în vara asta a crescut, de pildă, în poiana dumitale, iarna se pierde, și la primăvară nu mai răsare tot aci, ci hăt departe, *peste trei*

(1) Împărt. de d-l T. Bizom, Vatra Dornei, Bucovina.

(2) Dela Simion al Bordei, com. Negriștești, jud. Tecuciu.

(3) Academia română, *Ms. no. 3418*, p. 195.

(4) *Ibidem*, p. 290.

(5) Voronca, *op. cit.*, p. 532.

ape curgătoare și tocmai peste nouă ani mai răsare tot în locul ăla.

Alții spun că *iarba fiarelor* e roșie la fir, iar alții spun că e și roșie, și neagră, adică e de două feluri, dar cea neagră e mai bună". Ori cum, ceea ce-i sigur este că iarba fiarelor există! (1).

Prin jud. Muscel se crede că iarba fiarelor crește prin smârcuri, pe lângă lacuri și este de culoare roșie ca focul. Această față și-o ține toată noaptea și dimineața, până'n răsăritul soarelui; după aceasta însă să înverzește și nu se mai poate cunoaște din celelalte bălării (2).

Prin Bucovina se spune că „*iarba tâlharilor*“ crește pe piatră și între *peliniță*. Ea are cap, ca și omul, și e vie, umblă. Frunză n'are: numai niște aripi din umere, coadă și picioare. E de culoare gălbie. Rădăcină n'are. Pe piatră își lasă o țără de rădăcină și merge mai departe. Când e nour, o poți căpăta. Atunci o cunoști pe piatră, și atunci e mai groasă; dar când e soare, se subție de tot. O bucățică de aceea dacă ai lua în gură, mori pe loc. Ea, foarte rar unde se găsește. Tâlharii o vâra în palmă. Pe lângă Noua-suliță, se află“.

Tot cam acestea pare a se crede și prin jud. Botoșani: iarba fierului e o roată mare, — vra să zică: are chipul de roată, — și fiecare creangă are 12 crăcușori.

În apropierea Botoșanilor este undevă o comoară pusă de 7 ani și n'o pot lua decât 7 frați cu trei fire de *iarba fierului* (3).

Totuș locurile pe unde crește iarba aceasta se cunosc, căci mai ales, păscând caii împiedecați în *fiare*, pe acolo, fiarele încuiate, atingându-se de această iarbă, se descuie singure (4). Mai mult chiar, unii *cai* își leapădă și *potcoavele* (5).

Mărturia vine îndată:

„Eu, — povestește un om din Adâncata-Dolj, — m'am încredințat

(1) *Ion Creangă*, V, p. 15.

(2) *Ibidem*, II, p. 239.

(3) Voronca, *op. cit.*, 532.

(4) *Șezătoarea*, XV, p. 45: „În Spătărești, sat de lângă Folticeni, la locul numit „la răpi“ se spune că este iarba fierului, căci mai întotdeauna caii ce pășteau pe acolo, se despiedecau“.

(5) *Ibidem*. — Academia Română, *Ms. no. 3418*, p. 175 v°.

despre asta în vara când aveam islaz la Rovină. Noaptea băgam caii în fiare, — ne era teamă de hoți, — și seara, noi, cu mâinile noastre încuiam fiarele bine, și dimineața, din 20—30 de cai băgați în fiare, mai găsiam 5—6 cu fiarele; ceilalți le pierdeau pe poiană. Vezi că iarba fiarelor are putere să descuie orice *lacăt*, orice *broască*, orice *zăvor* și *încuietori*. Numai ceva-ceva să apropii de lacăt, și țac! lacătul sare cât colo. Și bag de samă, pe islazul dela Rovine anul ăla eră vreun fir de iarba fiarelor, și când se apropiă calul de ea, îi săriau fiarele dela picioare cât colo. Astfel ce să fi fost?" (1).

Rupând din toate soiurile de ierburi și punându-le într'o covată cu apă, toate buruienile plutesc pe fața apei, în afară de *iarba fiarilor* care cade la fund (2).

Prin jud. Muscel, pe unde se crede că iarba fiarelor este roșie, celor ce vor s'o găsească, li-i mai ușor, căci o pot deosebi de alte soiuri de iarbă (3).

Un mijloc de a afla această iarbă, ar mai fi:

Să târâi un *lacăt* încuiat prin locuri de fân și să bagi de samă când se descuie lacătul. Atunci, să te uiți primprejur și să vezi ce buruiiană rară este aceea pe care n'o cunoști și să știi că aceea este iarba fiarelor (4). Sau:

Prinzi doi pui de *ariciu* și-i închizi undevă bine, încuindu-le ușă cu un lacăt sdravăn. Când îi va căută ariciul și-i va găsi, va plecă să afle iarba fiarelor, cu care numai atingând lacătul, îl va preface în bucăți. Dacă iești pe-aproape, poți pândi și pune mâna pe iarba aceea, căci ariciul după ce își face treaba cu iarba, o lasă jos (5).

(1) *Ion Creangă*, V, p. 15.

(2) *Șezătoarea*, XV, p. 45.

(3) *Ion Creangă*, II, p. 239.

(4) Cred. Rom. din com. Țepu, jud. Tecuciu. — *Ion Creangă*, II, p. 239.

(5) Idem. — Acad. Rom., *Ms. no. 3418*, p. 10 v°, 76 v°, 88, 162 v°, 256 v°, 272 v°, 290 v°. — *Șezătoarea*, XV, p. 445: „Puțină lume cunoaște *iarba fierului*. Ca s'o capeți, iei o *aricioaica* cu pui, îi închizi puii cu gard, în care faci o portiță, pe care o închizi cu lacătă. Aricioaica, neputând intra la pui, caută prin lume iarba fierului, cu care descuie lacătă". — *Ion Creangă*, V, pp. 15—6. — A. Gorovei, *Credinți*, p. 11. — Voronca, *op. cit.*, p. 532. — M. Gaster, *Literatură populară română*, p. 326: Legenda ierbii fiarelor „care se bucură de o reputație foarte mare în credințele poporului... nu este altceva decât legenda solomonică despre *Șamir*”.

Prin jud. Muscel se zice că după ce ariciul lasă jos iarba fiarelor și intră în cușcă la pui, „să fii acoloa *adiba*, s'o și ieai, că pe urmă el, după ce și-a scos puii, o mânâncă. Nu-i vorbă, că de l-ai spintecă, și tot i-o găsești în burtă“ (1).

După unele credințe, iarba fierului se află numai în cuibul ari-ciului (2).

Se urmează la fel cu un *dihor*, ai cărui pui se închid (3). Sau : „Cel ce voește numaidecât să aibă *iarba fierelor*,—acea iarbă misterioasă, despre care se crede că are putere de-a descui orice încuietoare,—se duce și bate împrejurul cuibului *ciocănitoarii* (4) cuie de fier. Ciocănitoarea, ca să poată intra în cuib, se duce și nu se întoarce înapoi până ce nu află iarba fierelor, iar după ce o află și aduce, cum o atinge de cuib, cuiele îndată pică jos, și atunci, cel ce-i trebuie iarba, o poate foarte lesne căpăta, dacă pune și ține cumvâ pe ascuns un vas dedesubtul cuibului, căci ea pică dimpreună cu cuiele“ (5).

Sau :

Să pleci, cum fac unele babe, în răsăritul soarelui, la câmp, când roua este încă nescuturată și dacă cunoști iarba fierului după felul cum strălucește roua, întinzi până la acel fir de iarbă capătul unei trestii sau al unei vergi lungi, după care apoi o poți rupe (6).

Sau :

„Dacă ai un fânaț cosit, fără nici un mușuroiu, fără nici un ciot, și dacă acolo ți se rupe coasa, să știi că pe acolo crește *iarba tâlharului*. Deci, taie toată brazda aceea, în care ți s'a rupt *coasă* (7), dela un capăt până la altul, ridic'o și du-o la o apă curgătoare, cum ar fi Prutul, bună oară, și dă-i drumul pe apă. Ai să vezi dumneata, om bun, minunăție, că o parte din iarbă apucă la vale, iar o parte se întoarce și merge în contra apei. Asta care merge împotriva apei, să știi dumneata, că-i *iarba tâl-*

(1) *Ion Creangă*, II, p. 240.

(2) Acad. Rom. *Ms. no. 8418*, p. 256 v°.

(3) Voronca, *op. cit.*, p. 532.

(4) *Picus martius*, L.

(5) Marian, *Ornitologia*, I, pp. 75 - 6.

(6) Academia Română, *Ms. no. 3418*, p. 256 v°.

(7) Voronca, *op. cit.*, p. 548 : „Coasa numai atunci se rupe în iarbă, când dă de *iarba fiarelor*“.

harului sau *iarba fiarălor*. Dacă ieai un fir din iarba asta și o bagi într-o creștătură ce ți-o faci cu cuțitul în palma dreaptă, și după ce aștepți să se astupe rana, și te duci la furat, să găsești dumneata, nu o lăcăță, da zece lăcăți și încuietori, cum le-ai atins cu mâna dreaptă, se deschid, ca și cum nici n'ar fi fost închise și încuiate" (1).

În sfârșit, aflăm și povestiri după cari ușile se sfărâmă, dar bannii comorii, cu toate că Știma lipsește și prin urmare nu arată legământul pe care-l păzește, nu se pot lua. Iată o asemenea povestire, auzită în Bucovina :

„Alături de drumul împărătesc care trece prin orașul Siret și duce pe lângă satul Bălcăuț la Suceava, se află o gâră. La începutul gârlei acesteia, adică acolo unde se întâlnește Sasca cu Miezenei,—două dealuri cari se află în partea despre amiază a Siretului,—se văd niște adâncituri în pământ.

Adânciturile acestea însă, nu sunt adâncituri firești, ci ele sunt gurile a trei pivniți, în cari se află mai multe buți cu bani. Iar buțile acelea sunt așezate acolo de un vodă, despre care se zice că a domnit oarecând peste Moldova și a locuit în Siret, și care, la ascunderea comorilor sale, a lăsat urice, cari spun cu cea mai mare acurateță unde-i sunt comorile ascunse și cât de mare e numărul banilor ce se află într'însele.

Nu mult după alipirea Bucovinei la Austria, zice că dând Moldova de uricile acestea, trimise în înțelegere cu împărăția noas-

(1) Cred. Rom. din com. Darabani, jud. Dorohoiu, împărt. de d-l P. G. Savin.—*Sezătoarea*, XV, p. 45 : „Hoții mari, cărora nu le poate rezista nici un fel de încuietore, o au în palma dreaptă, sub piele. Ea se pune sub piele astfel : se jupoie pielea dela mâna dreaptă din palmă, se pune iarba fierului acolo, și apoi se coasă iar pielea. După câteva zile, tăietura se tămăduie și hoțul rămâne cu puterea de a sfărâma toate încuietorile”. — *Ion Creangă*, II, p. 240 : se poate pune și la degetul cel mic dela mâna dreaptă.—Voronca, *op.cit.*, p. 532 : „Este o iarbă,—se chiamă *iarba fierului*. Aceea rupe fierul. Când se rupe coasa în iarbă fără nici o pricină, e semn că ai dat cu coasa în *iarba fierului* sau *a tâlharilor*. Atunci să ieai și să arunci buruienile pe apă, și care va merge în susul apei, aceea e ; s'o ieai și să tai în palmă o crăpăturică și s'o bagi sub piele, și ce-i prinde cu mâna aceea : fiare, lăcăți,—toate cad, se deschid. Să fie chiar omul în lanțuri, ori la închisoare, deschizi tot”. — *Ion Creangă*, IX, p. 48 : „...numai a atins cu *iarba tâlharului* o leacă zăvoarele cămărilor celoră, și ele s'au deschis vraise cât ai clipi, și curgeau galbenii ca popușoi din coșăriu”.

tră (1) o comisie să scaute pivnițele, să le destupe și să scoată comorile ascunse într'însele.

Comisia, mergând și sosind la starea locului, deschise planurile ce le-au fost luat cu dânsa, căută într'însele și dând de urma pivniților, au pus pe mai mulți oameni ca să sape și să le destupe.

Trei zile și trei nopți de-a rândul se munciră oamenii puși cu săpatul fără să deie de pivniți. La sfârșitul zilei a treia însă, săpătorii au dat de trei uși de fier.

Multă și mare muncă au avut oamenii cu săpatul, dar și mai mare chin au avut ei acuma cu deschiderea ușilor. În sfârșit, totuș isbutiră cu chiu și vai, a le deschide.

Și când le deschiseră, ce să le vadă ochii? O mulțime de buți stau înșirate pe lângă pereții pivniților, pline de aur lucitor ca fața soarelui.

Săpătorii, cum deteră cu ochii de aurul cel strălucitor, bucuria lor; îndată trimiseră soli în oraș să cheme comisia care eră dusă la cină, ca să vie, să numere buțile și să scoată comorile.

Dar până se adunară domnii din cari eră alcătuită comisia, la un loc, până se porniră și sosiră, un izvor, care s'a iscat pe neașteptate, umplu tustrele pivnițele cu apă.

Săpătorii, văzând aceasta, prinseră de grabă a scoate apa, și scoate azi, scoate mâni, scot mai multe săptămâni de-a rândul, fără s'o mai poată găti de scos, căci pare că eră lucru pocit: cu cât scoteau ei mai repede și mai bărbătesc, cu atât și apa izvoră și creșteă mai tare. Se vede că izvorul acela de apă eră blăstămul lui Vodă, căci el a strâns comorile acelea și le-a ascuns acolo, nu pentru lăcomia oamenilor, ci ca să aibă cu ce plăti *vămile* sau *punțile în lumea cealaltă*.

De aceea și comisia, văzând dela o vreme că numai degeaba se muncesc oamenii cu scosul apei, puse să încuie din nou ușile, să astupe gurile pivniților și se întoarse apoi cu nasul în pământ și cu buzele umflate, de unde a venit.

Și de-atunci și până astăzi nimeni nu s'a mai încumentat a destupă pivnițele acelea și a scoate comorile cari se află într'însele" (2).

(1) Scrie răpos. S. Fl. Marian, trăitor în Suceava – Bucovina.

(2) Marian, *Tradiții populare române*, pp. 85 – 7.

Comorile la alte popoare.

Fiind pretutindeni aproape aceleași împrejurări cari au născut credințele despre comori, ca și povestirile cari apoi le-au dezvoltat, nu ne va părea ciudată asemănarea care vom vedea-o între cele arătate până aici și materialul paralele aflat în folclorul altor popoare.

În toate părțile comorile provin din bogății îngropate de oameni. *Franța* are o mare sumă de astfel de comori ascunse și rămase tănuite în pământ din vremea lungilor și nenumăratelor răboaie religioase și civile, când atâtea castelle s'au dărâmat și atâtea prădăciuni s'au făcut; fiecare ruină își are povestirea sa (1) și fiecare povestire își are comoara ei, după care fuge gândul celor de azi. Când au lipsit răutățile lămurice, s'a găsit, ca și la noi, un bogătaș care să-și îngroape averile de frica holerii (2) sau Sarasini destui, cari la isgonirea lor, să-și lase lucrurile scumpe în gropi neștiute de nimeni (3).

Gândul celor ce le-au săpat locul și le-au închis cu toată taina putincioasă, a fost, firește, ca să le poată afla mai târziu, sau, să facă astfel ca nimeni să nu se poată folosi de acele agoniseli, dacă împrejurările le-au despărțit de adevărații lor stăpâni. Cu chipul acesta, se chemau duhurile rele și lor se încredințau, spre pază, acele comori, întocmai ca și'n credințele noastre (4). De nu va fi o credință împumutată lela Români, vom constata că și *Ungurii* cred că unele comori se leagă, să nu fie descuiate decât cu *iarba fiarelor* (5).

(1) *Revue des traditions populaires*, XIX, p. 306 cu multe exemple.

(2) P. Sébillot, *Le ciel et la terre*, p. 474.

(3) *Ibidem*, p. 475.

(4) *Ibidem*, p. 474.

(5) C. F. Ceașanu, *op. cit.*, p. 54.

Șima comorilor românești nu lipsește nicăieri. *Francezii* o numesc la sing. *Fée*, care, de-i una singură, are și numele propriu, cum e Mélandre sau Milandre. Aceasta ține în dinți cheile cu cari s'ar putea descuiă comorile de ori și cine, dacă ele n'ar frige mai rău decât focul (1). Alte ori, păzitorul comorilor ascunse este un *bălaur*, care de asemeni ține cheia cea arzătoare între dinți (2). Alteori păzește însă *umbra* care a îngropat acele lucruri scumpe (3), sau ori și ce *arătare* care se poate înfățișa celor ce vor năzui să le sape, sub chip de *mâță*, *șarpe*, *om fără cap călare pe un cal alb* (4), *oaie* (5), *cocoș roșu* (6) sau *femeie roșie* (7).

Germanii numesc aceste ștyme *unterirdische Zwerge*.

Danezii cred că Ștymele pot avea înfățișarea de *câni negri* cu limbă de foc, *cocoș* sau *om ghebos* (8).

Slavii le numesc la sing. *Vila*, care este *duhul* lor obștesc (9).

Italianii încă le au, și le numesc *Mercanti* (10).

Pe-alocuri, le înfățișează ca niște *schelete*, cari se întrupează numai atunci când omul lacom le primejduiește ființa (11).

Ca și la noi, și la alte popoare, comorile se arată din când în când. *Francezii* spun despre una că la fiecare sută de ani își arată mulțimea banilor de aur, noaptea, la bătaia lunii; atunci, cel ce-i vede, îi poate lua (12). Alte ori cred că pivnițele ce cuprind butoaiele cu bani, se deschid în noaptea Crăciunului și a-nume în acea clipă, când se aude întâiul dangăt de clopot al

(1) P. Sébillot, *op. cit.*, p. 473.

(2) *Ibidem*.

(3) *Ibidem*, p. 474.

(4) *Ibidem*, p. 473.

(5) *Ibidem*, p. 474.

(6) *Ibidem*, p. 475.

(7) *Revue des traditions populaires*, XIX, p. 307.

(8) *Ibidem*, VII, p. 586.

(9) Ceaușanu, *op. cit.*, p. 54.

(10) *Ibidem*.

(11) *Revue des traditions populaires*, III, p. 619.

(12) Sébillot, *op. cit.*, p. 473.

liturghiei (1). Peste alte soiuri de comori, atunci se vede arzând o candelă (2).

Prin unele părți ale *Pirineilor*, *capra* care păzește boțul de aur al comorii, îl lasă să se vadă de trei ori pe an (3).

Elvețienii cred că comorile se deschid la douăzeci de ani odată (4).

„În *Germania*... comorile, cari sunt când de aur, când de argint, când de nestemate,... *joacă* tot din dorința de-a fi stăpânite de cineva. Ele joacă tot în nopțile spre zile mari. Când joacă banii, ți se pare că vezi un cazan plin cu jăratec. Flacăra comorilor e albăstruie și joacă în noaptea de Sânziene” (5).

Ungurii de pe lângă Bistrița cred că jocul comorilor se întâmplă la 23 Aprilie; para care se vede este verzuie, iar locul se înseamnă c'o bucată de pânză albă (6).

Ca și la noi, credințele *slave* spun că norocul comorilor se arată în vis cui îi este dat să le sape. Dacă unul ca acela spune visul său și altuia, când va merge să sape, în loc de bani va afla cărbuni (7).

De săparea unei comori se leagă de asemeni credinți paralele cu ale noastre.

Francezii cred că de multe ori nu se ajunge la nici un capăt cu săparea unei comori, de oarece tot ce se sapă ziua, noaptea se surpă și se acoperă la loc (8).

Danezii cred că este bine ca cel ce sapă să nu se uite în tot timpul lucrului în altă parte (9).

Nemții cred într'o anumită vrajă care trebuie să se spună, iar săparea să se facă în puterea nopții, fără a zice vreun cuvânt (10).

Italianii recomandă de asemeni tăcerea (11).

Firește, totul se leagă de nimerirea clipei când comoara se

(1) *Revue des traditions populaires*, XIX, p. 307.

(2) *Ibidem*, II, p. 535.

(3) *Ibidem*, VII, p. 335.

(4) *Ibidem*.

(5) Ceașanu, *op. cit.*, p. 53.

(6) *Ibidem*.

(7) *Ibidem*, p. 54.

(8) *Revue des traditions populaires*, XIX, p. 307.

(9) *Ibidem*, VII, p. 586.

(10) Ceașanu, *op. cit.*, p. 53.

(11) *Revue des traditions populaires*, III, p. 619.

deschide și în această privință iată ce se povestește despre o comoară din *Ungaria*, care este păzită de o *Zână*:

„În fiecare an, la miezul nopții, în *Lunia Rusaliilor*, poarta peșterii, lungă de peste 40 de metri, se deschide și stă două ceasuri deschisă. Într-o zi veniră aci trei cavaleri, purtând fiecare câte un sac gol. Ei rugară pe un cioban să le țină caii până se vor întoarce, însă ciobanul nu voi. Ce părere de rău pe el, când îi văzû întorcându-se, după un ceas, cu sacii plini pe aur!” (1).

Tot de prin *Ungaria* avem și următoarele șire privitoare la *iarba fierului*:

„Cine vrea să găsească iarba fierului, trebuie să se scoale dimineată, când răsare soarele, s'o caute, târîndu-se până o găsește. Are forma unei inimi și de ea este animată o picătură de aur sau de sânge; de pe aceasta se poate cunoaște.

După ce s'a găsit, se taie călcâiul palmei dela mîna stîngă și se lasă ca să crească frunza în lăuntru. Pe urmă, dacă numai atingî cu ea, ori și ce încuietură tare se descuie.

La Cnopp,—un loc lângă Sighișoara,—mergea un cal împiedecat peste livadă; s'a atins de iarba fierului și îndată s'a desfăcut piedeca.

Vestitul haiduc F. avea și el un fir în mîna sa, dar acuma i-a tăiat-o poliția.

Un om din Ciznădia și-a legat nevasta ca să găsească iarba fierului și a purtat-o în colo și în coace prin livezi, crezînd că are s'o găsească acolo unde i se vor rupe legăturile” (2).

(1) Ceașanu, *op. cit.*, p. 53.

(2) Fr. Müller, *Basme din Transilvania*, București 1914, p. 44.

A.

Adiba, adv., p. 61.
afurisi, v. a — o comoară, 10.
aghiasmă, s., 42.
arătare, s. — păzițoare de comori, 19.
arde, v. a — (despre comori), 26.
argint, s., 31.
aricioaică, s., 60.
ariciu, s., 60.
aurituri, s. pl. aurării, 7.

B.

Baciu, s. căpetenie, 6, 7.
băiat, s. — din *gemeni*, 46.
baie, s. mină, 23.
bălbătaie, s., 26, 29.
bălbăre, s., 26.
ban, s., 1; *știma*, *scima* sau *duhul banilor*, 17; *a arde* (despre bani), 26, 30; — *ruginit*, 27; — *bun*, 27; — *curat*, 31.
bată-l-ciuma, s., dracul, 53.
batistă, s., 41.
bătrâneță, s. bătrâneță, 6.
biserică, s., 57.
Blagoviștenie, s., 28.
blăstămă, v. a — o comoară, 10.
boboane, s. pl., 27.
Bobotează, s., 31.
bou, s. — ce vorbește, 30.
bour, s., 11,
broască, s., 60.
breabăn, s. 56.
buhaiu, s. — alb, păzitor de comori, 19.
buric, s. *buricul pământului*, nume de burete, 42.

C.

Cal, s., 59.
călcă, v. a — (despre hoți), 1.
călcare, s. — de hoți, pradă, 1.
căldare, s. — de bani, 11.
călugăr, s. drac în chip de 50.
cămilă, s., 43.
câne, s., 18, 19.
căpățînă, s. — *de cal*, loc bun de ascuns comoara, 2.
capră, s., 19.
casă, s., 13.
ceaun, s., — ce păstrează comoara, 9.
cel-alb, s., 17.
cel-de-pe-comoară, s., 19.
cel-din-bolovani, s., dracul, 53.
cel-cu-coarne, s., 21.
ceară, s., 29.
cenușă, s., 43, 44, 48.
cenușer, s., 33.
chifu, v. a — pe cineva, 38.
chimă, s., 19.
ciocănitore, s., 61.
cioplaș, s. cioplitură într'un copac, 2.
ciumă, s., 49.
cloșcă, s. — cu pui, femeie cu copii, 47.
coasă, s., 61.
cocoș, s., 19, 27, 45.
comoară, s., 1 și urm.; *știma*, *schima*, *scima* sau *duhul comorilor*, 17; *a arde* (despre —), 26; — *curată*, 27, 30; — *necurată*, 27.
Constantin, s. — împăratul (Sf. —), 13.
corchezi, v. a —, a încălzi puțin un lichid: «abiă să se desmorțească».

Crăciun, s., 28, 30.
crimini, v. a —, a încremeni, 6.
culă, s. — de bani, 9, 33, 35.
cupit, adj. 35.
curcubeu, s., 31.
cufit, s., 41 — 3.

D.

Dârjău, s., 18.
deschide, v. a se — (despre comori), 55.
dihor, s., 61.
drac, s., 8, 27, 34, 42, 51, 55 — 6.
ducă-se-pe-pustiu, s., 40.
dudui, v. a — pe cineva, 38.
Duminică, s. — mare, 28.
Dumitru, s. Sf. —, 28.

F.

Fântână, s., 13, 23.
fată, s. — săracă, 57.
felezău, s., 18.
femeie, s., 18.
fier, s. zicală: „a face ceva cu — dela
 sine”, 39 ; *iarba fierului*, *iarba*
fierelor, *iarba fiarelor* (*fiarălor*), 59
 și urm. ; *fiere* (*fiare*) de cai, 59.
fierăt, s. bănêt, bănărit, bani mulți, 8
Florii, s., 29.
foc, s., 41 ; — de comoară, 8.
frunză, s., 19.
furcă, s., 42.

G.

Gemene, adj. *băiat din gemeni*, 46.
Gheorghe, s. Sf. —, 28, 31, 53.
grâu, s., 49.
groapă, s., 43.

H.

Haiduc, s., 5.
haină, s., 43.
hărtal, s., 3.
hoț, s., 5.

I, Î.

Iarbă, s. — *fierului*, ș. a. forme, 14, 15,
 58 și urm. ; — *tâlharului* (*tâlhari-*
lor), 58 și urm.

iasmă, s., 19.
iele, s. pl., 40.
Ilie, s. Sf. —, 28.
încuietoare, s., 60.
îndegetă, v. a —, 42.
înger, s., 17, 43.
întâmplare, s., 22.
întârniță, v. a —, a pune șaua (tar-
 nița) pe un cal, a-l înșăua (înșeia).
Înviere, s., 28.
Ispas, s., 28, 53.
iudă, v. a —, 20.

J.

Jidov, s. uriaș, 8, 9, 35.
Joi, s. — mari, 28.
jucă, v. a — (despre comori), 5, 9, 10,
 13, 26.
jură, v. a — o comoară, 12.

L.

Lacăt, s., 34, 60.
legă, v. a — o comoară, 10.
lumânare, s., 41, 46.
lup, s., 19.

M.

Mânz, s. dracul în chip de —, 51.
măță, s., 18, 19.
milostenie, s., 15, 57.
mir, s. — sfințit, 46.
mișună, s., 35.
movilă, s. — săpată, — găunoasă, 54.
Muscal, s., 5.

N.

Neamț, s., 19.
necurat, s. drac, 9, 12, 20, 23, 49, 50.
nichiduță, s. drac, 13.

O.

Oaie, s., 51.
odor, s. lucru scump ; mai adesea a-
 urărie și apoi alt lucru de preț, 1.
odorogă, v. a —, 53.
om, s. *omul cel alb*, 17, 43.
ortac, s., 24.

P.

Panaghie, s. „a ridică cuivă panaghia“, a-l ucide, 3.
pâne, s., 31.
paroiu, s., 46.
Paști, s. pl., 7, 13, 46.
peliniță, s., 59.
pește, s., 31.
petecă, s., 41.
Petru, s. Sf.—, 28.
piatră, s.—pucioasă, 53.
Pintea Viteazul, 56.
pivniță, s.—de comoară, 7.
piuă, s., 36.
pod, s., 57.
porc, s., 2.
porumb, s., 49.
potcoavă, s., 59.
prezes, s., 20.
punte, s.—din cealaltă lume, 5, 63.

R.

Răsmiriță, s., 7.
rău, s. drac, 10, 15.
rusalii, s. pl., 28.

S, Ș.

Sărbătoare, s., 28.
sărindar, s., 13.
șarpe, s., 31.
schimă, s.—banilor sau comorilor, 7, 46.
schimosi, v. a—, 41.
scimă, s.—banilor sau comorilor, 7.
sculă, s. lucru de preț, 1.
scumpeturi, s. pl., 52.
secremenți, v. a—, 57.
smeu, s.—păzitor de comori, 18.
șoimăni, v. a—, 12.
sof, s. „fără—“, 45.
spurcat, s., 15, 49.
ștearț, s., 25.
stichiu, s., 36.
știmă, s.—banilor sau comorilor, 7, 46.
stramă, s., 43.

stravân, s. sdravân, 6.
suflet, s.—dăruit dracului, 23.

T.

Tălâmb, adj., 38.
tâlhar, s. *iarba tâlharului* (*tâlharilor*) 59.
tâlni, v. a—, a întâlni, 18.
tanjă, s. *tanjă*, povestire de necrezut, 37.
tântăvan, s., 39.
tăriă, v. a—, târâi, 7.
Tătar, s., 5.
troacă, s., 2, 3.
tulpină, s.—de copac, bună de însemnat locul unei comori, 1.
Turc, s., 15.

U.

Ucigă-l-crucea, s., 54.
umbră, s.—păzitoare de comori, 14, 17, 45.
unchiaș, s. moș, unchiu, 47.
unghie, s., 46.
uriaș, s., 8, 9.
ursi, v. a—o comoară, 12.
usturoiu, s., 31, 46.

V.

Vacă, s., 13.
vădană, s., 57.
vâlvă, s., 23, 24.
vamă, s.—văzduhului, 5, 63.
vânjoli, v. a se—48.
Vasile, s. Sf.—, 28.
vatră, s. sub—, loc bun de ascuns comorile, 1.
visterie, s., 33, 51.
vită, s., 23, 31.
vrajbă, s., răscoală, neorânduială, 7, 52.
vulpe, s., 19.

Z.

Zăvor, s., 60.
zi, s.—mare,—însemnată, 28.
zid, s., 45.

CUPRINSUL

	<u>Pag.</u>
<i>Prefață</i>	III
CAP. I. <i>Îngroparea comorilor</i>	1
CAP. II. <i>Legământul</i>	12
CAP. III. <i>Știma banilor . . .</i>	17
CAP. IV. <i>Arderea și deschiderea comorilor</i>	26
CAP. V. <i>Norocul</i>	30
CAP. VI. <i>Semnul și însemnarea comorilor</i>	40
CAP. VII. <i>Săparea comorilor .</i>	44
CAP. VIII. <i>Descuiarea comorilor</i>	55
CAP. IX. <i>Comorile la alte popoare .</i>	64
<i>Indice și glosar .</i>	68

